

מאמר ז
בעלה בעיר

1. פתיחה
2. המקור לדין בעלה בעיר
3. האם יחוד בבעלה בעיר- מותר לכתחילה?
 - א. מחלוקת רש"י ותוס'
 - ב. דעת שאר הראשונים
 - ג. פסיקת הלכה
 - ד. יחוד בלילה
 - ה. מידת חסידות
4. מי חושש מכך שבעלה בעיר: האשה או המתייחד?
5. יסוד ההיתר כשבעלה בעיר והיקפו
 - א. חשש שמא הבעל יבוא פתאום
 - ב. דעת הרמב"ם
6. מחלוקת האחרונים במקרה שהבעל אינו יודע היכן אשתו
7. ראיות מהגמ' והראשונים בסוטה לגבי סברת ההיתר בבעלה בעיר
8. פסיקת הלכה
 - א. כשהבעל לא יכול לבא
 - ב. הבעל בעיר ואינו יודע היכן האשה
 - ג. הבעל יודע היכן נמצאת
 - ד. אין דעתו לחזור מהר
 - ה. בעלה בבית האסורים
9. בעלה בעיר והוא סומא או חרש
10. לבו גס בה
 - א. המקור בגמ' לדין לבו גס בה
 - ב. "לבו גס בה" במלמדת ילדים
 - ג. לבו גס בה במשרת
 - ד. "לבו גס בה" במערכת יחסים הנוצרת ע"י מסחר וכדומה
 - ה. מסקנא למעשה בדין לבו גס בה
11. האם מועיל היתר בעלה בעיר עם אדם פרוץ
12. היתר בעלה בעיר באשה פרוצה
13. בעלה בעיר ביחוד עם גוי

14. היתר בעלה בעיר- ביחוד עם מי שעסקיו עם הנשים

15. זאת תורת העולה

1. פתיחה

חז"ל ירדו לנבכי נפשה של האשה וגילו לנו כי כאשר בעלה נמצא בעיר היא פוחדת לזנות [ולדעות מסוימות גם המתיחד פוחד לזנות עמה], על כן מותר להאשה להתיחד בחדר סגור עם איש זר, במידה ובעלה נמצא בעיר. בדברינו הבאים ננסה לברר האם פחדה של האשה מבוסס על כך שישנה אפשרות סבירה שבעלה יופיע לפתע וימצאנה בקלוקלה, או שמא יש כאן פחד נפשי שאינו רציונאלי וגם במידה והסיכוי שהבעל יופיע הוא קלוש ביותר, היא פוחדת לזנות כשהוא בעיר. לאור שאלות אלו ננסה לברר כמה נקודות לגבי היתר זה, ננסה לברר מהי הגדרת "עיר" לעניין זה, האם מותר לאשה להתיחד בקצה אחד של גוש דן בו בזמן שבעלה נמצא בקצה השני בדיוק של גוש התיישבות זה? נדון במצב בו בעלה נמצא בעיר אך אינו יכול להגיע מחמת חולי או מחמת שהוא חבוש בבית האסורים.

שאלה נוספת היא לגבי האנשים אשר היתר זה נכון לגביהם. האם בן מאומץ יכול להתיחד עם אמו המאמצת כאשר בעלה בעיר? האם מנהל יכול להתיחד עם מזכירתו האישית או מנהלת לשכתו כאשר בעלה בעיר? האם יכולה מנכ"לית להתיחד עם נהגה האישי כשבעלה בעיר? האם היתר זה תקף גם כאשר המתיחד, המתיחדת או הבעל אינם שומר תורה ומצוות? האם היתר זה מועיל גם ביחוד עם מי שעסקיו עם הנשים כגון רופא נשים או ראש מדרשה לבנות. ולסיום מה הדין כאשר הבעל עיוור? בכל אלו ועוד נדון במאמר שלפניכם.

2. המקור לדין בעלה בעיר

בגמ' במסכת קידושין^[1] הובאו דברי רבא לגבי יחוד עם אשה שבעלה בעיר :

אמר רבה : בעלה בעיר - אין חוששין משום יחוד.

אחרי מימרא זו הובאו דברי רב יוסף שאמר :

פתח פתוח לרה"ר - אין חוששין משום יחוד.

בהמשך מביאה הגמ' מעשה בקשר להיתר של בעלה בעיר :

רב ביבי איקלע לבי רב יוסף, בתר דכרך ריפתא, אמר להו: שקולי

דרגא מתותי ביבי. והא אמר רבה: בעלה בעיר - אין חוששין משום

יחוד! שאני רב ביבי, דשושבינתיה הואי וגייסא ביה.

ופירש רש"י שם :

(1) דף פ"א ע"א.

שקולו דרגא - שאכלו בעליה וירדו רב יוסף ואשתו והוא נשאר בעליה. שקולו דרגא מתותי ביבי שלא ירד ויתייחד.

שושבינתיה - בעלת ברית לו.

מגמ' זו עולה כי כאשר בעלה בעיר "אין חוששין משום יחוד", אך כל זה בסתם אשה, אולם אם האשה היא 'בעלת ברית' של האיש, אזי גם אם בעלה בעיר- 'חוששין'.

3. האם יחוד בבעלה בעיר- מותר לכתחילה?
א. מחלוקת רש"י ותוס'

נחלקו ראשונים בהסבר לשון הגמ' שכאשר בעלה בעיר "אין חוששין משום יחוד".
רש"י כתב :

בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד - להלקות דמסתפי מבעל השתא אתי.

לפי הסבר זה, החידוש כאן הוא שאין מלקין על יחוד כזה, אך לכתחילה מצב זה אסור. במילים אחרות: יש כאן איסור יחוד מדרבנן^[2]. אכן כך דייק התוספות מפירושו של רש"י וז"ל :

בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד - פי' בקונטרס אין חוששין להלקות. משמע מתוך פירושו: הא איסורא מיהא איכא.

דברי רש"י אלה הובאו בר"ן בהלכות, בנמוקי יוסף וכ"כ גם תוס' ר"י הזקן, ומבואר כי לפי ראשונים אלה אין היתר להתייחד עם אשה שבעלה בעיר.

התוספות הקשה על פירוש רש"י :

וקשה: דאם כן מאי פריך בסמוך על רב יוסף דקאמר שקולו דרגא מתותי ביבי- והאמר רבה: בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד, ומאי קושיא? נהי דמלקות ליכא- איסורא מיהא איכא! ונראה לפרש: אין חוששין כלל משום יחוד ואפילו איסורא ליכא.

התוס' מוכיח מהגמ' לקמן שכאשר בעלה בעיר-מותר היחוד, שהרי רב יוסף נטל את הסולם שבין העליה [שבה שכב רב ביבי] לבין הבית שמא ירד רב ביבי ויתייחד, והקשו עליו שם מדברי רבה שאמר, שבבעלה בעיר- "אין חוששין ליחוד". מקושיא זו מבואר כי לדעת רבה מותר להתייחד עם אשה שבעלה בעיר. מתוך כך מגיע התוס' למסקנה כי כאשר בעלה בעיר- "אפילו איסורא ליכא".

קושיית התוס' ומסקנתו הובאו גם בתוס' ר"פ, בתוס' רא"ש ובתוס' ר"ש שמואל ב"ר יצחק.

התוס' רא"ש הוסיף שדין זה אינו תלוי בגירסאות השונות בגמ' :

(2) בינת אדם כלל קכ"ו יז, שער יוסף סימן ג', וכך מבואר גם בפנ"י. לקמן בע"ה נביא מקורות אלו.

ואע"פ שיש ספרים דגרסי בעלה בעיר אין חוששין לה, ובההיא דפתח פתוח לר"ה אין בו משום יחוד- מ"מ חדא מילתא היא וברוב ספרים גרסינן בתרווייהו אין חוששין וכן בפר"ח:

הפני יהושע התייחס לקושיית התוס' על רש"י וכתב וז"ל :

ולענ"ד נראה ליישב פירוש הקונטרס דנהי דלכתחלה ודאי איסורא איכא להתייחד אף בבעלה בעיר, אפ"ה פריך בסמוך שפיר, דהא ודאי ר' ביבי דגברא רבא הוי בלא"ה- לא היה מתייחד עם אשתו של ר' יוסף אלא דר' יוסף לחומרא בעלמא אמר: שקולו דרגא מתותי ביבי משום דגייס בה שמא יתייחד, והיינו דקשיא ליה: כיון דבעלה בעיר- ליכא חששא כ"כ אף אם עברה ונתייחדה משום דמירתתא מבעלה. א"כ כל שכן שאין להחמיר כ"כ בחששא דשמא תתייחד. דאפשר דבהכי נמי מירתתא להתייחד שלא ירגיש בה בעלה ומיתגניא באפיה, ועוד דאף אם תתייחד- אין כאן חשש לחוש דעבדא איסורא ממש, כן נראה לי.

הפני יהושע מסביר כי עצם החשש שרב ביבי ירד בסולם ויתיחד עם אשתו של רב יוסף- הוא בגדר "חומרא בעלמא", בנוסף לכך, המצב של יחוד כאשר בעלה בעיר הוא מצב בו "ליכא חששא כ"כ אף אם עברה ונתייחדה משום דמירתתא מבעלה", והיינו שאין כאן איסור יחוד ממש אלא גזירה מדרבנן שלא יתייחד אפילו אם בעלה בעיר. כיון שכך, אין להחמיר חומרא של סילוק הסולם, שכן כשם שהיא תחשוש לזנות כשבעלה בעיר- היא תחשוש גם להתייחד כשבעלה בעיר, וגם אם תתייחד- אין כאן אלא איסור יחוד מדרבנן. א"כ שאלת הגמ' היא: מדוע החמיר רב יוסף גם בחשש שמא יתייחדו, הרי יש כאן סברא להקל, שכן יש כאן פחד של האשה? ועוד, שגם אם יתייחדו- אין כאן איסור יחוד מן התורה אלא גזירה בלבד על יחוד!

גם החיד"א בשער יוסף^[3] בתירוצו השני כתב ליישב כי איסור היחוד בבעלה בעיר [לרש"י] הוא מדרבנן בלבד, ולכן אין לגזור שמא יסיר רב ביבי את הסולם ויעבור על איסור יחוד כזה, וכן כתב ליישב גם הבינת אדם^[4].

בתירוץ הראשון כתב החיד"א ליישב שכיון שאין מלקין על יחוד במצב שבעלה בעיר, והדבר אסור רק מדרבנן, אפשר שלאדם חשוב כמו רב ביבי אפילו איסור אין, כמו שמצינו שמוותר לאשה אחת להתייחד עם שני אנשים כשרים, למרות שעם פרוצים- אסור היחוד, וא"כ גם כאן האיסור מדרבנן להתייחד כאשר בעלה בעיר- הוא לאנשים רגילים, אך לת"ח כרב ביבי- אין איסור. לפי זה, כוונת הגמ' בקושיא: "והא בעלה בעיר אין חוששין ליחוד" שכיון שכאשר בעלה בעיר אין מלקות ויש רק איסור דרבנן, לגבי אדם כרב ביבי יש להתיר לכתחילה.

(3) סימן ג סוף ד"ה נחזור.

(4) סימן קכ"ו ס"ק י"ז.

מדברי אחרונים אלה מבואר כי לדעת רש"י איסור היחוד בבעלה בעיר הוא מדרבנן בלבד. רב ביבי החמיר על עצמו ולמרות שאיסור היחוד בכה"ג הוא מדרבנן בלבד, הוא נמנע אפילו מאפשרות שמא יבא לידי יחוד, וזאת משום שלבו גס בה.

גם היד רמ"ה הסכים לדעת התוס', אלא שהקשה על דעת רש"י בדרך אחרת :

אמר רבה: בעלה בעיר- אין חוששין לה משום יחוד. פירוש: ואפילו איסורא ליכא, דאי דלא למיסרה אבעל קאמר'- פשיטא, הא קימ' לן דאין אוסרין על היחוד, ואי למלקות- הא קימ' לן דאיחוד דאשת איש לא מלקינן! אלא הא קמ"ל דליכא איסורא, דכיון דבעלה בעיר מירתת סבר: השתא אתי השתא אתי, ולא אתו לידי איסורא.

הבינת אדם הזכיר קושיא זו בשם הרש"ל וכתב ליישבה על פי העיקרון שאמרנו לעיל:

ובזה נראה לי גם כן לתרץ מה שהקשה רש"ל על פירוש רש"י, דאין כתב רש"י בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד להלקותו, דהא בלאו הכי אין מלקין על היחוד באשת איש? ולפי זה לא קשה מידי, דאין כוונת רש"י באמת להלקותו אלא כוונת רש"י דאין בו איסור דאורייתא להלקותו, דהא דאין מלקין- היינו דרבנן תקנו כך לפטרה שלא להוציא לעז.

ב. דעת שאר הראשונים

הריטב"א כתב :

ואסיקנא דבעלה בעיר- אין חוששין לה משום יחוד, ואי גייסא ביה- חוששין.

מפשט לשונו נראה שאין איסור יחוד בבעלה בעיר.

הרי"ף העתיק את דברי הגמ' ללא הסבר :

אמר רבא: בעלה בעיר- אין חוששין לה משום יחוד.

גם הרא"ש בסימן כ"ד העתיק את דברי הגמ'. קיצור פסקי הרא"ש^[5] סיכם כי אין בבעלה בעיר משום יחוד, והיינו שהיחוד במצב זה מותר. הרי שהבין שהרא"ש חולק על רש"י.

הרמב"ם^[6] כתב :

אשת איש שהיה בעלה בעיר- אינה חוששת ליחוד, מפני שאימת בעלה עליה, ואם היה זה גס בה, כגון שגדלה עמו או שהיתה קרובתו= לא יתייחד עמה ואע"פ שבעלה בעיר,

(5) אות כ"ד.

(6) הלכות איסורי ביאה פרק כ"ב הלכה י"ב.

פשט דברי הרמב"ם כשיטת התוס', וכן הביא את דברי הגמ' שהרי"ף השמיט במקרה של "היה לבו גס בה".

ספר מצוות גדול^[7] כתב :

אמר רבא (קידושין פא, א): אשת איש שהיה בעלה בעיר- אינה חוששת ליחוד מפני שאימת בעלה עליה, ואם היה זה גס בה, כגון שגדלה עמו [און] שהיתה קרובתו- לא יתייחד עמה [און] אף על פי שבעלה בעיר (רמב"ם שם הל' יב), כמו שאומר רב יוסף: שקולו דרגא מתותיה רב ביבי.

כן כתב גם המאירי ז"ל :

ויתבאר בגמרא ביחוד אם בעלה בעיר- מותר שאימתו עליה ואם היה זה גס בה, כגון שגדלה עמו או שהיתה קרובתו- אסור אף כשבעלה בעיר עד שיהא בבית.

כך היא גם דעת הכלבו^[8] :

וכן אשת איש שהיה בעלה בעיר- מותר להתייחד עמה לפי שאין לחוש לה, שאימת בעלה עליה, אבל אם היה גס בה, שגדלה עמו או שהיתה קרובתו- אסור.

כן כתב גם האורחות חיים^[9] :

וכן אשת איש כשהיה בעלה בעיר- מותר להתייחד עמה לפי שאין לחוש לה שאימת (המלך) בעלה עליה, אבל אם היה לבו גס בה או שהיתה קרובתו- אסור.

ג. פסיקת הלכה

הטור^[10] כתב :

אשה שבעלה בעיר- אין חוששין להתייחד עמה מפני שאימת בעלה עליה. כתב הרמב"ם ז"ל: ואם זה גס בה, כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו- לא יתייחד עמה אף על פי שבעלה בעיר.

מפשט דבריו נראה כי כאשר בעלה בעיר אין איסור יחוד.

כן פסק גם השולחן ערוך^[11] :

(7) לאוין סימן קכ"ו.

(8) סימן ע"ה.

(9) הלכות ביאות האסורות אות י"ג.

(10) אבן העזר סימן כ"ב.

(11) אבן העזר סימן כ"ב סעיף ח.

אשה שבעלה בעיר- אין חוששין להתייחד עמה, מפני שאימת בעלה עליה. ואם היה זה גס בה, כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו, או אם קינא לה בעלה עם זה- לא יתייחד עמה אף על פי שבעלה בעיר.

הרמ"א לא העיר על דברי השו"ע וא"כ נראה שהוא הדין גם לדעתו.

נמצא א"כ כי במחלוקת רש"י ושאר הראשונים אם בעלה בעיר מותר גם לכתחילה או לא, דעת רוב הראשונים והפוסקים [כולל רמב"ם, טור ושו"ע] כדעת התוס', שהיחוד עם בעלה בעיר מותר לכתחילה.

הב"ח^[12] הביא את מחלוקת רש"י ותוס' וסיים :

והכי נקטינן דלכתחילה אסורה להתייחד אפילו בעלה בעיר כפירש"י והר"ן ודלא כמ"ש בשו"ע כלשון הרמב"ם, דמשמע דאפילו לכתחילה שרי להתייחד כשבעלה בעיר דליתא.

גם הח"מ^[13] הביא את מחלוקת רש"י ותוס' וסיים: "ועיין בב"ח".

הב"ש^[14] כתב על דברי השו"ע :

היינו כשיטת תוס' דליכא איסור ולרש"י אסור ואין לוקין.

מדברי הח"מ והב"ש משמע שראוי להחמיר כרש"י.

לעומת זאת הבינת אדם^[15] כתב :

שאלה - אשה שבעלה בעיר באיזה ענין מותר להתייחד עמה :

תשובה - לפי מה שכתבנו בסימן הקודם דאין איסור יחוד דאורייתא אלא חד בחד והשאר מדרבנן, לפי זה יש לסמוך על פי רוב הפוסקים שהביא רמ"א ודינו הכי: דאשה שבעלה בעיר אף שמדעת רש"י נראה דסבירא ליה דלכתחילה אסור- כבר כתב רש"ל בים של שלמה קידושין דדעת רוב המחברים כתוספות ורמב"ם וסמ"ג דאף לכתחילה מותר, ואף שאיש אחד עם אשה אחת הוא דאורייתא וקצת יש לחוש לדעת רש"י- מכל מקום בב' אנשים אין להחמיר כלל, דהא לדעת רמ"א אפילו אין בעלה בעיר- מותר לכתחילה והוא הדין באיש אחד וב' נשים ואחת מהן בעלה בעיר- אין לחוש כלל אפילו לכתחילה :

לדינא, כיון שרוב הראשונים והפוסקים, ובתוכם הרמב"ם, הטור והשו"ע פסקו להקל, הרי שאשה שבעלה בעיר- מותר להתייחד עמה במקום הראוי ליחוד, ובמיוחד לפי מה שכתבנו שגם לרש"י בשם החיד"א, הפנ"י והבינת אדם- הוא איסור דרבנן.

(12) סימן כ"ב ס"ק ז.

(13) סימן כ"ב ס"ק י"ב.

(14) סימן כ"ב ס"ק י"ב.

(15) סימן קכ"ו ס"ק י"ז.

ד. יחוד בלילה

הר"י מלוניל הוסיף לגבי היתר בעלה בעיר:

אפילו בלילה, משום דמסתפיא מבעלה ואמרה: דילמא השתא אתי השתא אתי.

לדעתו, החשש המציאותי שמא הבעל עלול להגיע כל רגע, מועיל להתיר יחוד גם בלילה כשבעלה בעיר.

ה. מידת חסידות

בספר הקרוי חידושי יד רמ"ה^[16] כתוב:

ומן דצניע ליה אפילו בעלה בעיר לא, משום הרחק מן הכיעור.

הובאו דבריו גם בר' ירוחם^[17]. אין זה ברור האם חשש לשיטת רש"י או שכתב כך מעצמו.

ולדעתי, הצנוע הרוצה להחמיר ולהתרחק מן הכיעור- יחמיר לעצמו כדעת רש"י והרמ"ה.

4. מי חושש מכך שבעלה בעיר: האשה או המתניח?

ספר חידושי יד רמה כתב לנמק מדוע כאשר בעלה בעיר אין חשש שיבוא לידי עבירה: סבר השתא אתי השתא אתי ולא אתו לידי איסורא.

מלשונו נראה כי החשש הוא של האיש המתניח, שמפחד שמא יבוא בעלה של האשה וימצא שעבר עבירה עם אשתו.

בלשונם של רש"י ושל הר"ן הדבר אינו ברור דיו, שכן הם כתבו "מסתפי" שהוא לשון זכר ולא "מסתפיא" שהוא יותר קרוב ללשון נקבה.

מאידך, מלשון הר"י מלוניל מבואר כי החשש הוא של האשה ולא של האיש. [הסוברים כי יחוד נאסר מחשש אונס, ודאי ההיתר של בעלה בעיר מבוסס על כך שהאיש יחוש, שכן חשש האשה לא יעלה ולא יוריד כאן].

כן עולה גם מהרמב"ם וכל הראשונים לעיל שכתבו "מפני שאימת בעלה עליה", וכן היא גם לשון השו"ע.

בחיד"א שנביא לקמן כתב "דמיסתפו" פירוש ששניהם חוששים.

[16] קידושין דף פ"א ע"א.

[17] נתיב כ"ג ח"א.

5. יסוד ההיתר כשבעלה בעיר והיקפו
א. חשש שמא הבעל יבוא פתאום

ספר חידושי יד רמה כתב בטעם ההיתר של בעלה בעיר :

סבר השתא אתי השתא אתי ולא אתו לידי איסורא.

מבואר מדבריו כי המניעה מן העבירה נובעת מחשש שמא הבעל יבוא פתאום.

כן נראה גם מלשון רש"י, הר"ן, הר"י מלוניל והנימוקי יוסף.

חשש דומה מצינו בדין יין נסך, שאין איסור להשאיר גוי עם יין לבד באותו החדר אם הגוי חושש שלפתע ייכנס היהודי^[18], שכן חשש זה ימנע ממנו לנסך את היין. כך גם בנדונו: עצם המחשבה על כך שיש חשש שייתפס- גורמת לרתיעה וממילא גורמת לכך שיימנעו מזנות.

לפי זה נראה כי המצבים בהם איננו חוששים לזנות הם אותם המצבים בהם איננו חוששים לניסוך היין ע"י הגוי. בשו"ע בהלכות יין נסך^[19] נפסק כך :

המניח עובד כוכבים בחנותו ויצא, או שהיה לו יין בספינה או בקרון והניחו עם העובד כוכבים והלך לו לבית (הכנסת) או לבית המרחץ, או שהיה עובד כוכבים מעביר לו חביות יין ממקום למקום והניחו לברו עם היין ויצא מותר... אפילו שהה זמן רב, מפני שהוא ירא בכל שעה עתה יבא ויראני. והוא שלא נודע שסגר העובד כוכבים החנות, או שהרחיק הקרון והספינה בענין שאין יכולים לראותו... בד"א, שיש דרך עקלתון שיכול לבא עליו פתאום, שלא יראנו, וכן כשהלך לבית המרחץ הלך דרך עקלתון בענין שלא ידע העובד כוכבים שהלך לבית המרחץ. אבל אם ראה שהלך ליכנס לבית המרחץ, יודע שלא ימהר לבא. וכן אם אמר לעובד כוכבים שהניח בחנות: שמור לי, יודע שנסתלק משמירתו. וכן אם אמר לעובד כוכבים המעביר החביות: לך, ואני אבא אחרך; או שהודיעו שהוא מפליג, אם החביות פתוחות, כיון שנעלמו מעיניו, אסורות. ואם הם סתומות, אם יש בהפלגתו שיעור כדי שיוכל להסיר מגופות החבית כולן, בין שהיא של טיט בין שהיא של סיד, ולהחזירה ותנגב, אסור.

מבואר בשו"ע שכאשר הגוי נשאר לבדו עם היין אך הוא חושש שהישראל יבוא בכל עת- אין לחוש לניסוך, אך כאשר הגוי יודע שהישראל הלך לעיסוק הדורש זמן ממושך [כגון שראה שהלך לבית המרחץ או שהישראל אמר לו "שמור לי" וכדומה]- הוא אינו חושש לנסך את היין והיין נאסר.

(18) ע"ז דף ס"ט ע"ב - "דילמא אתי וחזי לי". ועיין בסוף נדרים דף צ"א ע"ב שני מקרים שהבעל הגיע לביתו בשעת הזנות.

(19) יו"ד סימן קכ"ט ס"א, ולאהבת הקיצור השמטנו את הגהות הרמ"א.

אם נשליך הגדרות אלו על דיני יחוד, נסיק כי היתר בעלה בעיר קיים רק כאשר האשה אינה יודעת מה הוא מתכנן לעשות בזמן הקרוב, אך כאשר היא יודעת שהלך למקום בו יש לו עיסוקים ממושכים ואין הוא עתיד לבוא בזמן הקרוב, אין כאן חשש "דילמא השתא אתי" והיחוד יאסר.

יש להעיר כי חשש זה שמא בעלה יבוא לפתע מועיל למרות שהחדר נעול, שהרי היתר יחוד עם אשה כאשר בעלה בעיר מתייחס גם למקרה בו החדר נעול במפתח^[20]. היתר זה קיים גם כאשר אין לבעל מפתח לחדר^[21]. הסברא בכך היא, שיש חשש שאם הבעל יבוא פתאום לביתו וידפוק בחזקה ואשתו לא תפתח, יתעורר בלבו החשד. לאחר שיחקור ויברר הוא יכול לגלות את דבר הזנות. בנוסף לכך, אם הבעל ייכנס לאחר שיזנו, הוא עלול למצוא סימנים שיעידו על מה שנעשה, כמו שמתאר הירושלמי^[22]. חשש זה קיים דווקא בבעלה ולא באדם זר, שכן גם אם הוא ידפוק-אין חייבים לפתוח לו, אלא שלכאורה יש מקום להתיר יחוד, כל שנמצא אחד מבני הבית שיש לו רשות להיכנס? וצ"ל שמאנשים אלה אין לחוש, שכן הם אינם חשדנים ויוכלו האיש והאשה לתרץ תירוצים שונים מדוע לא פתחו להם.

יש להבין מדוע אין חשש זה קיים באדם שלבו גס בה? מדוע אין כאן חשש לזנות שמא הבעל יבוא? לשאלה זו התייחס החיד"א בשער יוסף^[23] וז"ל:

דכיון דעל עמדם יעמודו לבטח אין זר אתם, אף דמסתפו מבעל-מ"מ
כיון דגייסא ביה יצרא דעבירה חופף עליהם וחיישינן לאיסורא, כיון
שהם באותה שעה יחידים ביתה.

פירוש: כיון שליבם גס בהם וכתוצאה מכך יש ביניהם יחסי קירבה- אנו חוששים שלמרות הפחד מהבעל- הם יזנו.

גם מדברי האור זרוע^[24] נראה שהבין שזהו טעם האיסור בלבו גס בה. האו"ז דן באשה שהלכה עם שני אנשים ואחד מהם אנס אותה, והשאלה היא אם היא מותרת לבעלה או לא. בתשובתו כתב האו"ז כי למרות שהלכה איתם מרצונה- אין לדמות מצב זה למצב של אשה שנלקחה בשבי ולאחר שנתנו לה לחזור לבעלה היא חוזרת שוב אל האיש ששבה אותה, שלפי הגמ' בכתובות^[25] היא אסורה לבעלה. האו"ז מסביר כי הסיבה להבדל בין הנדונים היא ששם אנו חוששים לריצוי משום שהיא רגילה אצלו:

20) שהרי לשיטת הסוברות כי דלת סגורה שאינה נעולה נחשבת פתח פתוח, ודאי כאן מדובר שהדלת נעולה. גם לדעות הסוברות כי סגור שאינו נעול אינו נחשב לפתח פתוח, נראה מסתימות לשון הפוסקים כי היתר בעלה בעיר הוא בכל מצב, גם כאשר הדלת נעולה.

21) דבר הלכה סימן ז סוף ס"ק ג.

22) כתובות דף מ"ה ע"א.

23) שער ג.

24) ספר אור זרוע ח"א – הלכות יבום וקידושין סימן תרטו.

25) דף נ"א ע"ב.

ולא דמי הך עובדא לההיא דפרק נערה דאזלו מנפשייהו ודאי אסור',
דהתם מקודם הורגלו עם הגנבים הילכך חיישי' נמי השת' לריצוי זה
שחוזרות אליהם, כההיא דסוף קידושין דמשנינן שאני רב ביבי
דשושבינתיה הוה וגיסא [ביה].

הנה בסוף דבריו כתב האו"ז כי המציאות של הגמ' בכתובות מקבילה לדברי הגמ'
ביחס לרב ביבי, שהיחוד עמו אסור למרות שבעלה בעיר, משום שלבו גס בה. מבואר
כי לדעת האו"ז הסיבה שאין היתר של בעלה בעיר ביחוד עם אדם שלבו גס בה, היא
משום שההרגל עמו מקרב אותם לעבירה יותר מסתם איש זר, ועל כן לא יחושו לביאת
הבעל.

להסבר זה צריך לומר כי מה שכתבה הגמ' להתיר כאשר בעלה בעיר, אין זה בדווקא
אם הוא בעיר ממש, אלא זו דוגמא בעלמא, שכן בכל מצב בו יש לחוש שמא הבעל
יבוא - לא יבואו לזנות. לכן גם בעיר אחרת - אם הבעל נמצא במקום קרוב שיש לו
אפשרות להגיע משם בזמן ביצוע העבירה, היחוד יהיה מותר. מאידך גיסא, אם הבעל
נמצא בעיר אך מסתבר שלא יבוא, אין היתר להתיחד.

ב. דעת הרמב"ם

בהסבר ההיתר של בעלה בעיר כתב הרמב"ם^[26] :

אשת איש שהיה בעלה בעיר אינה חוששת ליחוד, מפני שאימת בעלה
עליה.

הרמב"ם כתב לשון קצרה "שאימת בעלה עליה", ולא סיים שהאימה נובעת מהחשש
שמא הבעל יבוא כל רגע.

לעומת זאת בהלכות יין נסך^[27] לא הסתפק הרמב"ם לכתוב שאימת היהודי על הגוי
כפי שכתב ביחוד, והוסיף ביאור ממה נובע החשש :
שאימתו עליהן ואומרין עתה יצא לפנינו ויראה אותנו.

ניתן לומר כי הרמב"ם סובר כשאר הראשונים, שגם ביחוד, החשש הוא שיראה שמא
הבעל יבוא לפתע, ובדומה ליינ נסך. לפי זה החשש הוא רק כאשר האשה אינה יודעת
מה עושה בעלה ולכן חוששת שמא יבוא פתאום, אך כאשר ידוע כי הבעל עסוק
ומסתבר כי לא יעזוב את עיסוקו - אין היתר של בעלה בעיר. כך הבינו בדעת הרמב"ם
הבינת אדם והאג"מ שנביא לקמן. לפי זה צ"ל כי הסיבה שהרמב"ם לא הסביר מדוע
היא יראה, היא משום שהיה פשוט לו שהיראה היא שמא יבוא הבעל.

אולם מאידך, ניתן לומר שיש טעם בהשמטת הרמב"ם ובשינוי הלשון. הרמב"ם רצה
לרמוז לנו כי יש חילוק בין חשש הגוי לנסך לבין חשש האשה לזנות. שינוי זה אפשר
להבין בכמה אופנים.

[26] פרק כ"ב.

[27] מאכלות אסורות פרק י"ב הלכה ט"ז.

ניתן לומר כי גם הרמב"ם מסכים שהיתר בעלה בעיר מבוסס על החשש של האשה שמא בעלה יבוא פתאום, אלא שבא להוסיף כי לגבי יחוד, ההיתר קיים גם במצבים המוזכרים בהלכות יין נסך לאיסור, היינו שהיתר בעלה בעיר תקף גם כאשר האשה יודעת שהבעל יצא לעיסוק בדברים שעיסוקם דורש זמן ממושך [כגון שהלך לבית המרחץ או לבית הכנסת שהן הדוגמאות המוזכרות בהלכות יין נסך לאיסור, כך שהרמב"ם נשאר במסגרת המקרים המוזכרים בגמ' והוסיף להיתר ביחוד רק מקרים המוזכרים ביין נסך לאיסור ולא מעבר לזה]. כל זה הוא במצב בו הכל תלוי ברצון הבעל, שאז חוששת האשה שמא בעלה ישנה את רצונו, יעזוב את עיסוקו ויבוא לפתע לביתו, אולם כאשר האפשרות שהבעל יבוא למקום היחוד אינה תלויה ברצונו בלבד, אלא יכול להיות שירצה לבוא אך אינו יודע היכן הוא וגם אם יחפש לא ברור שימצא אותה - במקרה כזה אין האשה חוששת.

מאידך ניתן לומר בדעת הרמב"ם אפשרות שונה באופן מהותי מאשר בשאר הראשונים. הסיבה שהרמב"ם כתב רק "אימת בעלה עליה" ולא נימק ממה נובעת אימה זו [כפי שכתב ביין נסך] היא, משום שלדעתו ההיתר של בעלה בעיר אינו מבוסס על החשש "דלמא אתי", אלא על אומדנא של חז"ל שטבוע באשה פחד לא רציונאלי כאשר בעלה נמצא באזור. פחד זה אינו קשור בהכרח לחשש סביר שהבעל עלול לבוא. לכן גם אם מסתבר שהבעל לא יבוא פתאום, האשה עדיין חוששת לזנות. בדין יין נסך לעומת זאת, מצב כזה מסיר את החשש של הגוי לניסוך, והיין נאסר.

סברא זו כתב הדבר הלכה בשם החזו"א^[28] בדעת הרמב"ם וז"ל :

אימת בעלה אי"ז א-נערוו [nerve].

היינו שיש לאשה אימה טבעית בהרגשתה ולכן חוששת לחטוא כאשר בעלה נמצא בעיר.

לפי אפשרות זו, גדרי "בעלה בעיר" רחבים יותר מגדרי החשש לגבי ניסוך היין ע"י גוי, אולם גם כאן נראה כי אפשר להרחיב את היתר "בעלה בעיר" בשני אופנים. ניתן לומר כי ההיתר קיים רק כאשר יש לבעל אפשרות, ולו גם רחוקה, להגיע פתאום. במקרה כזה למרות שיותר מסתבר שהוא לא יגיע, חוששת האשה לזנות מהפחד הטבוע בה שמא הבעל יופיע פתאום. לפי זה אם הבעל נמצא בקצה השני של העיר או שהוא בבית האסורים או ששוכב חולה משותק בבית חולים ר"ל, אין לאשה פחד טבעי מבעלה ויש חשש שתזנה.

מאידך ניתן לומר, כי החשש הלא רציונאלי של האשה מבעלה, קיים בכל מצב בו הבעל בעיר, גם אם אין לו כל אפשרות להגיע, כגון משותק וכדומה.

לסיכום ישנן ארבע אפשרויות בדעת הרמב"ם לגבי היתר בעלה בעיר :

- א. הרמב"ם מודה לשאר הראשונים הסוברים כי היתר בעלה בעיר מבוסס על החשש דלמא אתי. היתר זה קיים רק כאשר האשה אינה יודעת מה עיסוקו של בעלה וחוששת שמא יופיע לפתע, כמו בגדרי יין נסך, אך כאשר האשה יודעת שבעלה מתעכב בעיסוקו- אין היתר של בעלה בעיר.
- ב. היתר בעלה בעיר מבוסס על החשש דלמא אתי, אך גדריו שונים מגדרי יין נסך וגם המקרים המוזכרים לאסור ביי"נ מותרים ביחוד, אך לא מעבר לזה. גם כאשר האשה יודעת שבעלה הפליג לעיסוק ממושך- היא חוששת שמא יבוא לפתע. רק כאשר מציאת האשה אינה תלויה ברצונו של הבעל, כגון שאינו יודע היכן היא מתיחדת וגם אם יחפש לא ברור שימצא אותה, אין האשה חוששת לזנות ואין היתר של בעלה בעיר.
- ג. היתר בעלה בעיר מבוסס על פחד לא רציונאלי של האשה מבעלה שנמצא בעיר, אולם חשש זה קיים רק אם יש לבעל אפשרות כלשהי להופיע פתאום, גם אם היא אפשרות רחוקה.
- ד. היתר בעלה בעיר מבוסס על פחד לא רציונאלי של האשה מבעלה שנמצא בעיר. פחד זה קיים בכל מצב בו בעלה בעיר, גם אם אין לו כל אפשרות להופיע פתאום.

לפי האפשרות שסברת הרמב"ם להיתר בעלה בעיר היא החשש הטבעי של האשה כאשר בעלה באיזור [ג, ד], יש לבחון מדוע ההיתר הוא דווקא אם בעלה בעיר. לפי אפשרות ג שרק כאשר יש לבעל אפשרות להגיע יש היתר של בעלה בעיר, נוכל להסביר כי המציאות של בעלה בעיר היא בעצם עיקרון של מצב בו לבעל יש אפשרות הגעה. כאשר הבעל בעיר אחרת, מסתבר יותר שהוא אינו יכול להגיע בכל רגע נתון. לפי זה ההיתר הוא לאו דווקא אם בעלה בעיר או מחוצה לה, אלא אם לבעלה יש אפשרות הגעה או לא.

עוד אפשר לומר כי התורה נתנה כח לחז"ל לקבוע את גדרי היחוד, וכיון שבאותה העיר יש לאשה חשש בדרך כלל מבעלה משום ששם הסבירות שהבעל יגיע היא גדולה, התירו בכל מצב שבעלה בעיר, משא"כ בעיר אחרת, שם לרוב אין חשש שהבעל יבוא ולכן שם אסרו בכל מצב. למרות שיש מצבים גבוליים, כגון עיר גדולה או מאידך שתי ערים צמודות- לא פלוג רבנן^[29] וקבעו כי באותה עיר תמיד מותר ובעיר אחרת תמיד אסור.

לפי אפשרות ד' שחשש האשה קיים גם כאשר לבעל אין אפשרות הגעה, אזי יש להבין מדוע אם הבעל באותה העיר יש לאשה חשש, ואילו אם הוא בעיר סמוכה- אינה

(29) וצ"ל כי גם אם איסור יחוד דאורייתא, התורה נתנה כח לחכמים לקבוע את גדריו.

חוששת? הרי ייתכן מצב בו המרחק בין שני קצות העיר, גדול יותר מהמרחק בין קצה עיר זו לקצה עיר אחרת^[30], וכיצד ייתכן א"כ שאם בעלה באותה העיר יש היתר יחוד, ואם הוא בעיר אחרת [ולמעשה הוא קרוב יותר אליה], אין לה חשש? צריך לומר כי חז"ל אמדו כי השהות של הבעל באותה העיר יוצרת את התחושה שבעלה באזור והם באותו מקום וממילא יש לה יראה ממנו. כאשר הבעל בעיר אחרת האשה מרגישה כאילו הוא איננו נמצא במקום קרוב אלא במקום אחר ועל כן אינה יראה ממנו.

לפי זה יש לשאול: מה יהיה הדין כשבעלה נמצא בעיר הסמוכה אך במרחק שיש לו יכולת להגיע בכל רגע: האם לפי הסברא שבעלה בעיר הוא פחד לא רציונאלי הקיים כאשר בעלה שוהה באותה העיר- יהיה כאן איסור יחוד? מסתבר לומר שבמקרה כזה לכו"ע קיים היתר בעלה בעיר, משום שגם הסוברים שהמניעה היא משום הפחד הלא רציונאלי של האשה, מודים שגם מרכיב החשש "דלמא אתי" קיים, דלא גרע דיני יחוד מדין יין נסך ששם לא חששנו לניסוך כשקיימת הסתברות של "דילמא אתי" למרות שהיהודי נמצא במקום אחר. א"כ גם כאשר המרכיב של הפחד הטבעי סר, עדיין אין איסור יחוד כל עוד קיים חשש סביר שהבעל יבוא פתאום. נמצא א"כ שגם כאשר הבעל נמצא בעיר הסמוכה, שם אין פחד לא רציונאלי, יש היתר של בעלה בעיר אם הוא במקום שיכול לבוא בעת שיחפוץ.

להבנה זו יש סיוע מלשון החזו"א המובא בדבר הלכה^[31]. החזו"א שם נשאל על בחור שהיה בבית עם אמו החורגת בת"א ואביו יצא למסחר בפ"ת ובר"ג- האם קיים כאן היתר בעלה בעיר או לא? בתחילה ענה החזו"א כי במצב זה אין היתר של בעלה בעיר שכן הבעל נמצא בערים אחרות. הבחור שב ושאל: הרי הבעל עלול לחזור בכל רגע ומדוע לא נתיר מצד 'דלמא אתי'? על כך ענה החזו"א "שיש משך זמן שבטוחים שלא יחזור בו". מלשון זו משמע כי רק כאשר בטוחים שהבעל לא יחזור יש לחוש כאן מצד יחוד, אך כאשר אינם בטוחים שלא יחזור, למרות שהבעל נמצא בעיר הסמוכה, כגון ר"ג ופ"ת הסמוכות לת"א, חוששת האשה לזנות ואין כאן איסור יחוד. הרי שגם אם נאמר שהיתר בעלה בעיר הוא מצד החשש הבלתי רציונאלי [כפי שכתב החזו"א בעצמו], עדיין קיים גם חשש 'דלמא אתי' כשיש לבעל אפשרות להגיע.

אם נסביר שאכן הרמב"ם הסביר את ההיתר של בעלה בעיר באופן שונה משאר ראשונים, ולדעתו יש כאן חשש טבעי של האשה מבעלה השוהה באיזור, יש לברר מה הוביל את הרמב"ם להבנה זו.

אפשר לומר כי לרמב"ם הוקשה מדוע אמרו בסתם להיתר יחוד כשבעלה בעיר ולא סייגו שישנם מצבים בהם גם בעלה בעיר לא מהני, וכמו שסייגו היתר זה בדין יין נסך

30) עיין בדבר הלכה סימן ז סעיף כ"א שכתב בשם החזו"א כי בעיר ת"א בכל מקום מותר, ואילו אם הבעל בר"ג והיא בת"א-אסור למרות שוודאי יש מקומות בר"ג הקרובים לת"א יותר מאשר צד אחד של ת"א לצד השני.

31) סימן ז ס"ק ג.

וכתבו שאם הלך למרחץ- אין הגוי חושש מלנסך. מסתימות הלשון נראה שההיתר מתייחס לכל המצבים וממילא הסברא היא כפי שכתב הרמב"ם.

עוד ניתן לומר כי הוקשה לרמב"ם מדוע נקטה הגמ' כדין מוחלט שכשבעלה בעיר אין חשש יחוד, ללא נימוק, למרות שהמשנה^[321] שכתבה להתיר יחוד של איש אחד ושתי נשים מצאה לנכון לנמק שטעם ההיתר הוא משום שאשתו משמרתו. שינוי לשון זה הוביל את הרמב"ם לומר כי כאן יש היתר גורף, ולכן כנראה הוא מבוסס על אימה טבעית של האשה מבעלה.

כלשון הרמב"ם מבואר בסמ"ג^[33], במאירי^[34], בכלבו^[35], באורחות חיים^[36] ובטור^[37].

מצבים בהם תהיה נ"מ בין הפירושים :

א. יחוד במקום אחר שאינו ביתה של האשה ובעלה אינו יודע שהלכה לשם - לדעת שאר הראשונים אין היתר של בעלה בעיר, שכן הסבירות שיחפש וימצא אותה היא נמוכה מאד. להסבר שלאשה יש פחד לא רציונאלי, היחוד מותר [אפילו לאפשרות ג', כשיש לבעל אפשרות כלשהי למצוא את האשה ולהגיע].

ב. כשברור לאשה שהבעל נמצא באותה עיר במקום שאינו יכול לחזור תוך זמן ביצוע העבירה - לדעת שאר הראשונים היחוד אסור. לפי ההבנה שיש לאשה חשש לא רציונאלי, הדין במקרה זה יהיה תלוי בשתי האפשרויות האחרונות שהבאנו לעיל. לפי אפשרות ג' היחוד אסור שכן אין לאשה פחד טבעי כאשר אין לבעל אפשרות להגיע פתאום, אולם לפי אפשרות ד', כל עוד בעלה נמצא באותה עיר, חוששת האשה לזנות למרות שאין באפשרותו להגיע, ולכן היחוד בכה"ג מותר.

ג. בעיר גדולה, כאשר ידוע שהבעל נמצא בקצה השני של העיר - הדבר הלכה^[38] הביא שהחזו"א הגדיר עיר כרשות מוניציפלית ואמר כי ת"א וגם שכונותיה הרחוקות- נחשבת כעיר אחת למרות שברור כי המרחק מצד אחד של ת"א לצידה השני, גם בזמנו של החזו"א, היה מרחק שאי אפשר להגיע אליו בזמן ביצוע העבירה או סמוך ונראה. העזר מקודש^[39] כתב בתחילה כי גם בעיר גדולה כאנטיוכיה והאשה יודעת שהבעל התרחק ממנה, קיים היתר של בעלה בעיר, אולם בסוף דבריו

(32) דף פ ע"ב.

(33) ל"ת קכ"ו.

(34) דף פ"א ע"א.

(35) סימן ע"ה.

(36) הלכות ביאות האסורות הלכה י"ג.

(37) סימן כ"ב.

(38) סימן ז סעיף כ"א.

(39) סימן כ"ב סוף סעיף ה'.

הוסיף בסוגרים כי יש להסתפק בזה^[40]. ההיתר במצב זה ייתכן רק לפי ההבנה שהיתר בעלה בעיר מבוסס על פחד לא רציונאלי של האשה, הקיים גם כאשר אין באפשרות בעלה להגיע פתאום [אפשרות ד'].

ד. כאשר בעלה חבוש בבית הסוהר באותה עיר בה היא גרה או שוכב בבית חולים ואינו יכול לזוז – לדעת שאר הראשונים, אין כאן חשש שמא יבוא ועל כן היחוד בכה"ג אסור. גם לפי אפשרות ג' בדעת הרמב"ם שהחשש אינו רציונאלי אך קיים רק כשיש לבעל אפשרות להגיע, כאן שאין באפשרותו להגיע – אין היתר. אולם לפי אפשרות ד', שלעולם יש לאשה פחד טבעי מבעלה שנמצא בעיר, ייתכן שגם כאן יש לאשה פחד טבעי מבעלה.

לפי אפשרות ד' בדעת הרמב"ם, שבאשה טבוע פחד טבעי, אפילו כאשר ודאי הבעל אינו מסוגל להגיע, יש להבין מדוע אין היתר בעלה בעיר כשליבו גס בה? להיכן נעלם פחד טבעי זה כאשר היא מתיחדת עם אדם שליבו גס בה? צ"ל בדוחק כי קים להו לחז"ל שהרצון לזנות בצירוף הרגילות עם האיש איתו היא מתיחדת, מחלישים את ההתנגדות ואת הפחד, למרות שבמצב רגיל גם כאשר הסבירות שהבעל יבוא היא רחוקה, הפחד הלא רציונאלי קיים.

6. מחלוקת האחרונים במקרה שהבעל אינו יודע היכן אשתו

הספר ידי אליהו^[41] עמד גם הוא על מחלוקת רש"י והרמב"ם בטעם ההיתר של בעלה בעיר, וז"ל :

ואגב אורחין יש לנו ללמוד מדברי רש"י שכתב דמסתפה מבעל השתא אתי דהא דאין חוששין בבעלה בעיר – היינו דוקא כשהיא יושבת בביתה דשייך טעמא דמסתפא מבעל השתא אתי, אבל כשאינה בביתה והלכה עראי בבית אחר – מהיכא תיתי לומר דמסתפה השתא אתי ופשיטא דאיכא משום יחוד, וסברא אלימתא היא, אבל מדברי רבינו שכתב "מפני שאימת בעלה עליה" נראה שאפילו בכל מקום זולת ביתה כל שבעלה בעיר – אימתו עליה שלא לזנות, וכן כתב הריב"ה [בעל הטורים] ז"ל מפני שאימת בעלה עליה ולכן ליכא משום יחוד.

הידי אליהו דן ביחוד האשה בבית שאינו ביתה ותולה זאת בטעם היתר היחוד בבעלה בעיר. רש"י סובר כי ההיתר מבוסס על חשש האשה "דלמא השתא אתי", לפי זה רק כאשר האשה מתיחדת בבית שלה – יש לה חשש דלמא השתא אתי, אך כשהיא

40) כמסקנתו בהגהתו כאן גם בספר כסף קדשים בחו"מ סימן רל"א סעיף כ"ז כתב שאולי הדבר היחיד הקובע לענין בעלה בעיר הוא היכולת של הבעל להגיע בזמן העבירה, ואפילו אם הוא בבית שכינו הקרוב אליו – אם נמצא שם לצורכי עסק שיש פרק זמן שברור שלא יפסיק – אין היתר של בעלה בעיר. (41) לרב אליהו גליפפה תיקון פ"ח מובאים דבריו ודברי הכסא אליהו שנביא בשירי ברכה לחיד"א על סימן כ"ב וגם הציץ אליעזר ח"ו סימן מ פרק ד ס"ק ג.

מתיחדת בבית שאינו ביתה, אין לה חשש שמא בעלה יבוא פתאום, שהרי הוא אינו יודע היכן היא, וממילא אין כאן היתר של בעלה בעיר. הרמב"ם לעומת זאת סובר כי החשש אינו 'דילמא אתי', אלא "אימת בעלה עליה", לכן הרמב"ם יתיר גם כשהיא מתייחדת בבית שאינו ביתה. מבואר, כי לדעת הידי אליהו סובר הרמב"ם כי ההיתר כאן נובע מהפחד הבלתי רציונאלי של האשה ולא מהחשש דילמא אתי.

אלא שעדיין יש לעיין כפי איזו אפשרות בהסבר הרמב"ם הבין הידי אליהו: כ' ג' או כ' ד'? במילים אחרות: יש להסתפק מהי המציאות בה האשה התייחדה שלא בביתה. אפשר שהמדובר הוא על מצב בו לבעל אין אפשרות לאתר את הבית בו נמצאת אשתו, ועל כן אין חשש שיגיע, ולמרות זאת יתיר הרמב"ם יחוד בכה"ג. לפי זה הידי אליהו הבין ברמב"ם כ' אפשרות ד', שהחשש של האשה כשבעלה בעיר- קיים גם כשאין לו אפשרות להגיע למקום בו היא מתייחדת. מאידך ניתן לומר כי הידי אליהו מדבר על מצב בו הבעל מסוגל להפתיע ולבוא פתאום ע"י שיחפש ויאתר את הבית בו נמצאת האשה [למרות שאינו יודע באופן ברור היכן היא]. ולפי זה הידי אליהו הבין ברמב"ם כאפשרות ג', והיינו שיחוד מותר דווקא כשיש לבעל אפשרות להגיע.

הכסא אליהו^[42] דן בהיתר יחוד בעלה בעיר והתייחס להשוואת גדרי החשש כאן לעומת גדרי החשש ביין נסך :

מסתמיות דברי הפוסקים נראה דבכל גוונא התירו כל שבעלה בעיר אפילו אם היא יודעת שהוא מפליג ומתעכב במקום שהלך, ולא ידעת מאי שנא מיחוד גוי ביין דק"ל שאם יודע הגוי שהוא מפליג- אסור, דלא מירתת ויודע הוא שיתעכב במרחץ או בבהכ"נ בזמן התפילה כדאיתא ביו"ד בסימן קכ"ט סעיף א'^[43]? ואפשר לומר דלרוב פשיטתו לא הזכירוהו דודאי ליכא אימת בעלה עליה שמא יבוא ויתפסנה אלא היכא דאינה יודעת אם הוא מפליג, אבל ביודעת- פשיטא דליכא אימה...

הכסא אליהו מבין כי אכן גדרי ההיתר בבעלה בעיר מקבילים לגדרי ההיתר בגוי שהתייחד עם יין. ביין קיי"ל כי אם ידוע כי הבעלים יתעכב במרחץ או בבהכ"נ יש לחוש לניסוך, ועל כן גם לעניין יחוד אשה ואיש אין להתיר בכה"ג. לפי זה, הטעם שלא הזכירו הפוסקים כאן את המצבים המוזכרים בדין יין נסך הוא משום שהדבר פשוט וברור. על פי זה מסיק הכסא אליהו כי אם האשה יודעת כי בעלה "מפליג" ודאי, שאין לה אימה ממנו ואסורה ביחוד.

מפשט לשונו נראה שבמציאות אותה אסר בסוף דבריו יכול הבעל להגיע אלא שמסתבר שלא יגיע, דומיא דישאל שהלך לבית המרחץ שאין דרכו להפסיק באמצע המרחץ. כן מדויק מתחילת דבריו שכתב "שהוא מפליג ומתעכב במקום שהלך",

[42] סימן כ"ב ס"ק א.

[43] לשון השו"ע הובאה במאמר לעיל.

והיינו שהסיבה שאין חשש שיבוא היא משום שהוא מתעכב במקום אליו הלך. לדעתו, גם מצב זה אסור שכן ההיתר הוא דווקא דומיא דדין נסך.

בהמשך דבריו מביא הכסא אליהו את דברי הידי אליהו שהובאו לעיל, וכותב שלדבריו יתיר הרמב"ם יחוד במצב בו הבעל הפליג:

אשר לפי דבריו תורה יוצאה דכל שהוא בעיר לדעת הרמב"ם ורבינו הטור וגם מרן ז"ל שנקט כלשונם אפילו אם יודעים שהוא מפליג מותר, ולדעתו לא ידעתי אמאי לא כתב דאיכא גם נפקותא זו לענין דינא? ולישרי לן מר דאיני מודה לו בזה, דכל כי הא היה להם להפוסקים לפרש שחלוקים הם בטעמם רש"י והרמב"ם ז"ל ונפקא מינה טובא.

לעיל הסברנו כי במציאות של 'הפלגה' המוזכרת בדברי הכסא אליהו יש לבעל אפשרות להגיע אך אין דרכו להגיע ומסתבר יותר שלא יבוא פתאום. לפי זה מבואר כי להבנת הכסא אליהו, ההיתר של הרמב"ם לדעת הידי אליהו הוא דווקא במצב בו הבעל יכול להגיע, אך לא העלה על דעתו להתיר גם כאשר אין לו כל יכולת להגיע בזמן העבירה. לפי זה ניתן לפשוט כי מתוך הבנת הכיסא אליהו בדעת הידי אליהו כי דעה הרמב"ם היא כאפשרות ג' לעיל, והיינו שההיתר הוא דווקא כשהבעל יכול להגיע פתאום, גם אם הסבירות שיבוא רחוקה, אך לא כאפשרות ד'.

הכסא אליהו סיים שלדעתו ההסבר של הידי אליהו ברמב"ם אינו נכון, והרמב"ם ורש"י מעולם לא נחלקו בדבר זה:

אלא לענ"ד גם הרמב"ם ורבינו הטור סברי מרנן כדעת רש"י ז"ל, דהאימה הוא שמא יבא ויתפסנה כגנב, ולפי זה כולוהו ס"ל דדוקא אם היא יושבת בביתה מותר דאיכא אימה דילמא אתי הבעל, אבל בבית אחר אסור כיון דליכא להך טעמא דשמא יבא הבעל, והיכא דידועים שהוא הפליג- אסור. כן נראה לדעתי הקצרה.

הכסא אליהו מבסס דבריו על כך שהמחבר לא הביא את הנ"מ בין רש"י לרמב"ם וגם שאר הפוסקים לא הזכירו מחלוקת זו, והיה עליהם לציין כי לדעת הרמב"ם גם במציאות שהבעל הפליג קיים היתר של בעלה בעיר, למרות שאין חשש שהבעל יבוא פתאום, אך לרש"י דבר זה אסור.

לכן מסקנתו היא כי כו"ע סוברים שהחשש הוא דווקא שמא יבוא הבעל [ולא אימת בעלה בכל מצב], לכן לדעתו למרות שבעלה בעיר- אין היתר יחוד במקום בו בעלה אינו יודע היכן היא, וכן אין היתר יחוד כאשר בעלה בעיר אך היא יודעת שדרכו להתעכב ולא לבוא בפתע פתאום.

כדבריו כתב גם הבינת אדם^[44] והובאו דבריו בפ"ת^[45] אשר הסכים עמו למעשה.

[44] נביא לקמן.

[45] אבן העזר סימן כ"ב ס"ק ז.

כך כתבו גם הנתיבות לשבת^[46] והמאורי אור^[47], וכן פסק גם בנדחי ישראל לבעל החפץ חיים^[48] וז"ל :

ואמנם נראה לי דזה דוקא בביתה שדרה, אבל אם היא הולכת לבית אחר- אף על פי שבעלה בעיר יש בה משום יחוד, דבזה לא שייך דמסתפי מבעלה השתא אתי כיון דאינו יודע היכן היא.

אמנם החפץ חיים כאן נקט את לשונו של רש"י, אך כנראה הבין שכך היא דעת הרמב"ם, דאם לא כן היה לו להזכיר כי הרמב"ם חולק.

השיורי ברכה לחיד"א^[49] הביא את מחלוקתם של הידי אליהו והכסא אליהו הנ"ל וכתב בסוף דבריו :

אמנם לדעתי הקצרה כשבעלה בעיר אין בו משום יחוד מילתא פסיקתא, דהכי אמרו בש"ס ופסקוהו הפוסקים ראשונים ואחרונים ומניין לנו לחלק חלוקים אלו מדעתינו? ואין ראייה מ"ד סימן קכ"ט דאימת בעלה אלים כל שהוא בעיר ובכל אופן שרי.

החיד"א מבין כי אין להשוות בין החשש הקיים ביין נסך לבין החשש ביחוד כאשר בעלה בעיר, וכאן מותר באופן נרחב יותר מאשר ביין נסך.

בספר נשמת כל חי לר' חיים פלאג'י^[50] דוחה את דברי החיד"א וטוען שדין זה של בעלה בעיר בנוי על הגיון וטעם, משום אימת הבעל שמא יבוא וכאשר אימה זו אינה קיימת- בטל ההיתר וז"ל :

ואין ענין זה לה שאמרו דאין לנו לחלק חילוקים מדעתינו כיון שיש טעם לחלק.

הציץ אליעזר^[51] הביא בהרחבה את הדברים הנ"ל וכתב כי כוונת החיד"א היא שהטעם להיתר בעלה בעיר הוא הפחד הסמוי מבעלה, ועל כן סבר כי כל שבעלה בעיר צריך להיות מותר ואין לנו לחלק מדעתנו. מה שכתב החיד"א כי מייך נסך אין להביא ראייה הוא משום שחז"ל אמדו שתכונה זו של פחד אשה מבעלה אינה קיימת בגוי.

הנה בפשטות היה נראה לומר כי החיד"א סובר להתיר כשבעלה בעיר בכל מצב, גם אם הוא אינו יכול להגיע לפתע פתאום, שכן כתב "מניין לנו לחלק חלוקים אלו מדעתינו". אולם באמת נראה שאין זו כוונתו, שהרי החיד"א בא להצדיק את הידי אליהו במחלוקתו עם הכסא אליהו, אך לא בא להתיר מעבר לזה. לכן נראה כי לדעתו

(46) אבן העזר סימן כ"ב ס"ק ה.

(47) ח"א. לאחד מרבני אשכנז מהר"ר אהרון וירמיש דיין מק"ק מייץ לשון השיורי ברכה לחיד"א שהביאו.

(48) פרק כ"ד ו.

(49) שיורי ברכה המלוקט אבן העזר סימן כ"ב.

(50) ח"ב סימן א.

(51) ח"ו סימן מ פרק ד ס"ק ה.

רק בהפליג או במצב בו אינו יודע היכן האשה, קיים היתר בעלה בעיר, כיון שיש אפשרות, ולו גם רחוקה, שהבעל יכול למצוא אותם ולהפתיעם, אך אם הם נמצאים במקום רחוק, כגון בצד שני של העיר, מצב בו הבעל אינו יכול להגיע, או לחילופין שהבעל נמצא בבית האסורים וכדומה, בכה"ג גם החיד"א יודה כי אין היתר של בעלה בעיר והיחוד אסור.

הבינת אדם^[52] התייחס להיתר בעלה בעיר באופן שהבעל אינו יודע היכן היא מתיחדת או לחילופין כאשר נתן לה היתר להתיחד :

ואמנם נראה לי דזה דוקא בביתה שדרה, אבל אם היא הולכת לבית אחר, אף על פי שבעלה בעיר- יש בה משום יחוד דבזה לא שייך דמסתפי מבעלה השתא אתי כיון דאינו יודע היכן היא, ואמנם הא דאמרינן אימת בעלה עליה ליכא למימר דרצה לומר דמשום הכי לא תזנה שמתירה שמא יבא הבעל בשעת ביאה, דאם כן אם גס בו נמי יהא מותר, דמאי שנא? אלא נראה לי דהכי פירושו, שהיא מתייראה כשיבא הבעל וימצא שהיא מתיחדת עם איש שאינו גס בה יחשוד אותה דמסתמא זנתה, דאם לא כן מאי בעי איש נכרי גבה? ושמא יחקור אותה ויודע לו האמת? אבל בגס בו לא יחוש הבעל אם ימצא שהיא מתיחדת עמו ואם כן תזנה גם כן דמסתמא מיירי ביחוד ממש, דהיינו שהדלת מסוגר, ולפי זה כשבעלה נותן רשות להאשה ללכת לבית פלוני ודאי חיישינן משום יחוד דאף שיהיה הדלת מסוגר והיא תזנה ויבא בעלה לא יעלה על דעתו לחקור כיון שברשות הלכה וכל שכן כשבעלה נותן לה רשות לדבר דבר סתר עם פלוני ולהסגיר הדלת דאסור, דבזה אין שייך אימת בעלה.

מסקנת הבינת אדם היא כי כאשר בעלה אינו יודע היכן היא מתיחדת אין היתר בעלה בעיר קיים, וכן כאשר בעלה נותן לה רשות ללכת לביתו של פלוני או לדבר דבר סתר עם פלוני ולסגור את הדלת- אין היתר של בעלה בעיר והיחוד אסור.

דין זה בנה הבינת אדם על הנחה כי יסוד ההיתר של בעלה בעיר הוא החשש המציאותי של האשה שמא הבעל יבוא לפתע, אלא שלדעתו החשש אינו שמא יבוא בשעה שעוברת עבירה, אלא שמא יבוא וימצא אותה מתיחדת ואפילו אחר זמן ביאה, ועל ידי זה יבוא לחקירה ולמיצוי האמת. הבנה זו מבסס הבינת אדם על פי הקושיא: מדוע בלבו גס בה אין היתר של בעלה בעיר? הרי גם כאן תחשוש? ועל כן הוכרח להסיק שהחשש הוא שמא הבעל ימצא שהתיחדה, וא"כ כאשר לבו גס בה- לא יחשוד הבעל אם ימצא שהתיחדה עמו ועל כן לא יחקור מה אירע.

כל חידושו מבוסס על הקושיא מדוע בליבו גס בה אין היתר של בעלה בעיר, אולם לעיל הבאנו את דברי האור זרוע שהסביר כי בליבו גס בה חששו חז"ל שהרצון לזנות בצירוף הקשר ביניהם יגבר על הפחד. לפי זה נפל היסוד עליו בנה הבינת אדם את

(52) סימן קכ"ו ס"ק י"ז.

הבנתו, ובנפול היסוד נפל הבנין. לפי זה החשש של האשה הוא שמא הבעל יגיע בשעת עבירה, וא"כ גם כאשר נותן לה רשות ללכת- הרי יודע היכן היא נמצאת ועלול לבוא לשם, ואם לא יפתחו לו למרות שהבית אינו ביתו ויתברר לו שאשתו שם- יחשוד ויברר את הענין [אלא אם נאמר שכיון שנתן לה רשות, מסתמא לא יבוא, אך לזה אין צורך לחדש את מה שכתב בליבו גס בה]

החפץ חיים ב"נדחי ישראל" פסק את כל דברי הבינת אדם, וגם הנתיבות לשבת^[53] כתב לאסור במקום שבעלה אינו יודע היכן אשתו: דלא עלה על דעתה שיבא למקום הסתר.

בשו"ת הרדב"ז^[54] כתב :

שאלת ממני על מה שנהגו במצרים שהולכות הנשים לעשות מלאכה בבית העכו"ם ועומדות שם ג' או ד' ימים ולילות ולפעמים יש בהן נשי כהנים אם יש חשש איסור אם לא :

....ותו דבעלה בעיר ואמר רבא בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד וא"ר יוסף פתח פתוח לרה"ר אין חוששין משום יחוד.

הרדב"ז עוסק במצב בו הנשים הלכו לעבוד ברשות בעליהם ובידיעתם, ועם כל זאת כתב כי אחד הטעמים להיתר יחוד במצב זה הוא הנימוק שבעלה בעיר. מבואר כי הרדב"ז אינו סובר כסברת הבינת אדם, שאם בעלה נתן לה רשות ללכת למקום מסוים אין ההיתר של בעלה בעיר. אמנם ניתן לומר שהטעם שפסק כך הוא משום שלדעתו היתר יחוד בבעלה בעיר מבוסס על פחד טבעי מבעלה ולא חשש שמא יבוא פתאום, אך הבינת אדם סובר כי טעם ההיתר הוא שמא הבעל יבוא פתאום [כמבואר בלשונו] ולכן אסר כשהבעל אינו יכול להגיע.

לדעתי, גם אם נאמר כי היתר בעלה בעיר הוא משום החשש המציאותי שמא יבוא, כפי שכתבו הכסא אליהו והבינת אדם, יש להתיר גם במקרה שהבעל יודע היכן האשה וכן אם נתן לה רשות ללכת לשם. במקרים אלה אמנם האשה אינה חוששת כי הבעל לא יחשוד על עצם היחוד, אך עדיין לא תזנה מחשש שבעלה יבוא בשעה שמזונה, וכיון שיקח לה זמן עד שתספיק לפתוח לו- הוא יחשוד ויגלה שזינתה. דווקא העובדה שהבעל יודע היכן היא- מעלה את הסיכון שהוא אכן יבוא פתאום, ועל כן חוששת לזנות. אמנם הכסא אליהו כותב כי כאשר הבעל הלך לעסקיו אין כאן היתר של בעלה בעיר, וכפי שמובא בהל' י"נ כי כאשר היהודי אומר לגוי שהולך למקום מסוים, כגון לבית הכנסת, הגוי אינו חושש שיבוא פתאום והיין אסור. אך אין זה דומה לנדון הבינת אדם, שכן כאן הבעל אינו עסוק באיזה עניין הגורם לכך שיש הסתברות שלא יבוא פתאום.

53 סימן כ"ה סעיף ח ס"ק ה.

54 חלק ג' סימן תפ"א.

לפי האמור ייתכן שאף הכסא אליהו, אשר סבר כי היתר בעלה בעיר מבוסס על החשש דלמא אתי, אינו מחוייב להודות לחידושי הדינים של הבינת אדם. הידי אליהו והחיד"א, המתירים יחוד גם אם בעלה אינו יודע היכן היא, יתירו גם כאשר בעלה נתן לה רשות להתיחד עם פלוני.

מהי דעת הבינת אדם במצב בו הבעל הפליג ואינו יכול להגיע בשעת העבירה? אפשר לומר שכאן גם הוא יתיר שהרי כאן אין שייך ענין האמתלא שחידש, שהרי היא יושבת בביתה ואם יבוא וימצא את הדלת נעולה - יחקור וידרוש. השאלה אם יש להתיר במצב זה תלויה בשאלה היא האם החשש של האשה שמא בעלה יבוא, מקביל לחשש הקיים בדיני י"נ, שהגוי חושש לנסך שמא הבעלים יבוא^[55].

7. ראיות מהגמ' והראשונים בסוטה לגבי סברת ההיתר בבעלה בעיר. הגמ' במסכת סוטה^[56] הסתפקה באשה העוברת על דת, האם צריכה התראה כדי להפסידה כתובתה או לא :

איבעיא להו: עוברת על דת, צריכה התראה להפסידה כתובתה או אינה צריכה? מי אמרינן, כיון דעוברת על דת היא לא בעיא התראה, או דלמא תיבעי התראה, דאי הדרה בה תיהדר בה?

ופירש רש"י שם :

עוברת על דת - יהודית שאינה צנועה יוצאה וראשה פרועה וטוה בשוק ומדברת עם כל אדם דאמר בכתובות בפרק המדיר (דף עב) דיוצאה שלא בכתובה.

צריכה התראה - שמא תחזור, ואם תחזור - לא תפסיד כתובתה או אינה צריכה התראה דבלאו התראה מפסדא.

הגמ' מסתפקת אם העובדה שעוברת על דת יהודית היא פריצות יתירה ועל כן תפסיד כתובתה גם ללא התראה או שמא רק אם התרו בה ונשארה בקלקלתה יש כאן מצב של פריצות יתירה.

55) שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן ס"ה ס"ק כ"א האריך להקשות על החידוש של החכמת אדם שבמצב בו בעלה הרשה לה להתיחד עם מישהו אין היתר בעלה בעיר. בתוך דבריו שם כתב "גם בנתן לה רשות ליכנס עם פלוני לאיזה חדר ולסגור הדלת הרי יש להו לחוש שמא הבעל יחשוד ויקיש על הדלת שיפתחו לו, ואף אם לא הקיש על הדלת איזה זמן יקיש בכל עת משום דעל זמן גדול יחשוד יותר, שלכן אין להיות איסור יחוד אף בנתן רשות, ורק שייך דינו לאסור כשאמר לה שתסגור את הדלת על משך זמן גדול ולא יצטרכו לפתוח אף כשיקיש על הדלת או ודאי אסור". קושיא זו וכן שאר הקושיות שם בנויות על ההבנה שהיתר היחוד בבעלה בעיר מבוסס על החשש שמא הבעל ידפוק בשעת הזנות והשהות בפתחה תעורר את חשדו. אולם יש להעיר כי הבינת אדם כתב שטעם ההיתר בבעלה בעיר הוא שחוששת שהבעל יתפוס שהתיחדה [ולא שזינתה], וממילא במצב שהרשה לה להתיחד עם אחר, אין לה חשש כזה, ולפי טעם זה נפלו קושיות האג"מ [האג"מ שם בס"ק ז' הביא את טעמו של הבינת אדם, וצ"ע א"כ מדוע הקשה כך?].

56) דף כ"ה ע"א.

ר' חנינא מסורא פושט ספק זה מן המשנה שם^[57] :

ת"ש, ואלו שבית דין מקנין להן: מי שנתחרש בעלה, או נשתטה, או שהיה חבוש בבית האסורין, ולא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובתה; ש"מ בעי התראה, ש"מ.

במשנה זו מבואר כי אשה המתיוחדת עם איש זר ובעלה אינו יכול לקנא לה, אינה מפסידה כתובתה ללא התראת בית הדין. א"כ כמו שאינה מפסידה כתובתה בגלל היחוד [שהרי מקנין לה שלא תיסתר] ללא התראה, כך גם העוברת על דת אינה מפסידה כתובתה ללא התראה.

והנה, היחוד המוזכר כאן הוא באופן שיש בו איסור יחוד, ועל כן נקראת עוברת על דת^[58]. כמו כן מהלשון הסתמית של המשנה נראה שמדובר גם באופן בו בית האסורים נמצא בתוך העיר. לפי זה מבואר במשנה כי כאשר בעלה נמצא בבית האסורים בעיר- יש כאן איסור יחוד ואין שייך כאן ההיתר של "בעלה בעיר".

אמנם מדברי רע"א בתשובה^[59] נראה שדחה אפשרות זו וז"ל :

מנ"ל להש"ס בסוטה למפשט דעוברת ע"ד בעי התראה, דלמא מיירי בנסתרה בהיתר כגון שבעלה בעיר או שהפתח פתוח לרה"ר דלגבי קינוי הוי סתירה (כדאיתא בש"ע אה"ע סי' כ"ב וסי' קע"ח) משא"כ בלא הקינוי לא היתה עוברת ע"ד, כיון דבדרך היתר נסתרה ויש לישב.

רע"א מקשה מדוע הגמ' לא העמידה במצב בו בית האסורים נמצא בעיר, שאז אין כאן איסור יחוד משום שבעלה בעיר. מבואר בדבריו כי הגמ' מדברת על אופן בו בית האסורים נמצא מחוץ לעיר, ועל כן אין שייך כאן היתר בעלה בעיר, אך לו בית האסורים היה בתוך העיר- לא היה כאן איסור מצד גררי יחוד בגלל ההיתר של בעלה בעיר.

ואולם התוס' שאנץ שם התייחס גם הוא להערת רע"א וז"ל :

ובפתח פתוח לרה"ר ליכא לאוקמיה ואינה עוברת על דת, דהא מסתמא כיון דאינה עוברת על דת לא היו ב"ד מקנין אותה כדי להפקיע כתובתה בכדי.

מדבריו מבואר כי האפשרות להסביר בגמ' שאין כאן איסור יחוד היא דווקא אם נעמיד בפתח פתוח לרה"ר, אך הוא כלל לא העלה אפשרות לומר שאין איסור יחוד משום

(57) דף כ"ד ע"א.

(58) התוס' שאנץ על הדרף שם שאל מניין לגמ' שמדובר כאן על יחוד האסור מדיני יחוד? וענה שלא ניתן לומר כי היחוד כאן הוא יחוד שאין בו איסור בגררי יחוד, והסיבה שמפסידה כתובתה היא משום שקינאו לה ב"ד, דא"כ מדוע ב"ד מתרים בה כדי להפסידה כתובתה, שיניחו לה להתייחד כך, שהרי אין ביחוד זה איסור יחוד! גם מתשובת רע"א מהדו"ק סי' צ"ט ד"ה "ולגודל הקושיא" מבואר, כי במשנה מדובר על יחוד האסור מדיני יחוד ולא על יחוד שאין בו איסור יחוד.

(59) סימן צ"ט ד"ה ולגודל הקושיא.

שבעלה בעיר^[60]. נראה שהסיבה לכך היא משום שלדעת התוס' שאנן כאשר בעלה בבית האסורים לעולם אין שייך היתר בעלה בעיר, גם אם בית האסורים הוא בעיר עצמה. דברים אלה עומדים בניגוד לדברי רע"א שהבין שגם כשבעלה בבית האסורים תיתכן אפשרות שאין כאן איסור יחוד משום שבעלה בעיר.

הדבר הלכה^[61] כתב כי אין להסיק מכך שהתוס' שאנן הקשה דווקא מהיתר פתח פתוח, כי אין שייך בבעלה בבית האסורים היתר של בעלה בעיר, שכן ניתן לומר שנקט אחת משתי הדוגמאות ובאמת לדעתו היה ניתן לומר שאין כאן איסור יחוד משום שבעלה בעיר, למרות שהוא בבית האסורים. אפשרות זו דחוקה לענ"ד, שכן לפי זה התוס' שאנן היה צריך רק להוסיף "א"נ שבעלה בעיר" כמו בד"ה הקודם, ואין בזה אריכות דברים.

אולם נראה שעדיין ניתן להוכיח מגמ' זו שהיתר בעלה בעיר אינו קיים כאשר הוא בבית האסורים, למרות שבית האסורים בתוך העיר. הגמ' שם ממשיכה ומסבירה מדוע שאר האמוראים - שניסו לפשוט את בעיית הגמ' אם עוברת על דת צריכה התראה ממקומות אחרים - לא פשטו את ספיקם ממשנה זו, שאשה שעוברת על דת אינה צריכה התראה כדי להפסיד כתובתה :

וכולהו מאי טעמא לא אמרי מהא? דלמא שאני התם, דלית לה אימתא דבעל כלל.

רש"י כתב שם :

דלית לה אימתא דבעל - ואי לאו דאתרו בה בי דינא - לא הוה לן למקנסה דכיון דלית לה אימתא אין תימה בדבר אם עוברת על דת ואין זה פריצותא יתירתא, אבל מי שבעלה אצלה ואינה יראה ממנו ועוברת על דת - פריצותא יתירתא אית בה ואיכא למימר דבלאו התראה נמי מפסדא כתובתה.

הגמ' מחלקת בין אשה שבעלה אצלה שהיא יראה ממנו, לבין אשה שבעלה בבית האסורים שאין לה את אימתו. כשבעלה אצלה ולמרות זאת עוברת על דת - יש כאן פריצות יתירה וייתכן שמפסידה כתובתה גם ללא התראה, אולם במשנה מדובר שבעלה בבית האסורים, במצב כזה שאינה יראה ממנו שהרי הוא חבוש. על כן אם עוברת על דת יהודית אין כאן פריצות יתירה, שכן דרכה של זו שמרשה לעצמה דברים שאשה רגילה אינה מרשה לעצמה, ורק אם ממשיכה לנהוג כך גם לאחר שהתרו בה - הרי זו פריצות יתירה.

מגמרא זו עולה כי כאשר בעלה נמצא בבית האסורים [או כאשר הוא חרש או שוטה] אין לה אימה ממנו ולכן עוברת על דת. מן הגמ' עולה כי הסיבה שאין לה אימה ממנו

60) למרות שבר"ה הקודם העלו אפשרות כזו כדוגמא למצב שאין בו איסור יחוד. ודוחק לומר שבתי האסורים היו תמיד מחוץ לעיר, שהרי רע"א עצמו הבין לא כך כששאל מדוע הגמ' לא דחתה ואמרה שבית הסוהר בעיר.

61) פרק ז הערה י"א.

היא משום שהוא אינו אצלה. אם נבוא ליישם עיקרון זה לגבי היתר בעלה בעיר, אזי נוכל להסיק מכאן כי העובדה שבעלה בבית האסורים מסירה את אימת האשה ממנו. סברא זו תהיה נכונה בין אם בית האסורים הוא מחוץ לעיר ובין אם הוא בתוך העיר, שהרי הסיבה שאינה יראה ממנו היא משום שהוא אינו אצלה. ממילא למדנו מכאן כי כאשר בעלה בבית האסורים אין קיים ההיתר של בעלה בעיר, למרות שבית האסורים בתוך העיר.

מסקנה זו עולה יפה לשיטת הראשונים המסבירים כי היתר בעלה בעיר מבוסס על החשש "דלמא אתי", ולכן כאשר בעלה בבית האסורים אין חשש כזה ונסתר היתר בעלה בעיר. גם לפי ההסבר הראשון בדעת הרמב"ם, כי יש כאן אימה מבעלה כל עוד הוא בעיר למרות שאין זה סביר שיגיע פתאום, מובן מדוע כאן אין ההיתר קיים, שהרי כאן יש כמעט וודאות שלא יבוא, שהרי הוא אינו ברשות עצמו, וממילא מובן מדוע אין קיים כאן היתר בעלה בעיר. אולם לפי ההבנה השניה בחזו"א, שהרמב"ם התיר יחוד משום בעלה בעיר גם כאשר הוא אינו יכול להגיע לביתו, יש לכאורה קושיא מגמ' זו?

אולי ניתן לחלק ולומר כי חרש או שוטה אינם בגדר בעל שיראות ממנו, וגם אם חבשו בבית האסורים- כיון שאינו ברשות עצמו אין לה פחד ממנו, בניגוד לבעל הנמצא בקצה השני של העיר, שאמנם הוא רחוק אך הוא עצמאי ולכן יש לה פחד ממנו.

עוד אפשר לומר כי הגמ' מדברת באופן בו בית האסורים מחוץ לעיר [כפי שהבין רע"א שהבאנו לעיל] ועל כן אומרת הגמ' כי אין לאשה אימה מבעלה, אך באמת אם בית האסורים היה בעיר, אכן היתה לה אימה מבעלה למרות שאינו יכול להגיע פתאום, שכן יש אומדן דעת של חז"ל כי עצם המצאותו של הבעל בעיר מטילה עליה אימה אשר תמנע מן העבירה.

בתחילת הסוגיא בסוטה ניסתה הגמ' לפשוט כי עוברת על דת חייבת התראה כדי להפסיד כתובתה, מן המשנה^[62] המונה את הנשים שאינן שותות ואינן נוטלות כתובה:

ת"ש: ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה; מישתא הוא דלא שתיא, הא קנויי מקני לה, למאי? לאו להפסידה כתובתה. אמר אביי: לא, לאוסרה עליו.

הגמ' מבינה כי כוונת המשנה היא שארוסה ושומרת יבם אינן נוטלות כתובה אך התוס' שאנן הקשה על תירוצו של אביי שהקיננו הוא כדי לאוסרה על בעלה, שהרי למ"ד שאוסרים על היחוד- היא נאסרת על בעלה ממילא בגלל דיני יחוד גם אם לא קינא לה? תירוץ ראשון תירץ בפתח פתוח מצב בו אין דיני יחוד,

א"נ כגון שבעלה בעיר, דאמר בשילהי קידושין: בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד, ואפ"ה לענין תורת סוטה אשמועינן מתניתין דחשבינן ליה לסתירה ואפילו בעלה בעיר.

למרות שארוסה נמצאת בבית אביה ושומרת יבם בביתה, מקומות שאינם דירתו של האיש והוא אינו בעה"ב שם, וגם אינו יודע היכן הנשים אמורות להימצא - אם בביתן אם במקום אחר - בכל זאת כותב התוס' שאנץ' שיש דין של בעלה בעיר. מבואר לכאורה מדבריו כאפשרות ד', שהפחד הבלתי רציונאלי של האשה מועיל להתיר כשבעלה בעיר אפילו במקרה שאינו יודע היכן היא, וכ"ש שמועיל לאפשרות השלישית, בניגוד לאפשרות הראשונה ולבינת אדם.

הגמ' בסוטה שהבאנו לעיל דחתה את הראיה ממי שבעלה חבוש בבית האסורים וכתבה: שאני התם דלית ליה אימתא דבעל. על זה הקשה תוס'^[63]:

שאני התם דלית לה אימתא דבעל - וא"ת הני דבעי למפשט מארוסה ושומרת יבם לית להו נמי אימתא דבעלה דהא בעלייהו לאו גבייהו ניהו? י"ל אפ"ה אית ליה אימתא פן ירגישו בעליהן בפריצותן.

התוס' מקשה על דחיית הגמ': הרי גם במקרה של ארוסה ושומרת יבם, משם ניסתה הגמ' לפשוט את הבעיה - אין אימת הבעל שהרי אינו חי איתן ואינו יודע מה הן עושות והיכן הם? עונה תוס' שיש חילוק בין המקרים: במקרה של חרש ושוטה ובעלה בבית האסורים אין שום אימה, ואילו בארוסה ושומרת יבם - הבעלים עלולים להרגיש בפריצותם למרות שאינם גרים איתן ולכן מפחדת.

מבואר בתוס' כי אמנם במקרה של בעלה בבית האסורים אין שום אפשרות שבעלה יבוא, ולכן אין אימתו כלל, משא"כ בשומרת יבם מבואר בתוס' כי יש אפשרות שירגישו בעליהן ולכן יש להן אימה מסוימת מהבעלים למרות שאינן נמצאות בהכרח בביתן ואינם יודעים היכן הן נמצאות. א"כ הן מפחדות לעבור על דת - כ"ש שיש להם פחד לזנות.

חילוק זה דומה לאפשרות השניה שכתבנו לעיל בשם הידי אליהו והחיד"א הסוברים כי למרות שבעלה אינו יודע היכן האשה נמצאת - כיון שהם באותה עיר - היחוד מותר, בניגוד לדברי הבינת אדם, שכתב כי אם אינו יודע היכן אשתו - אין ההיתר של בעלה בעיר.

8. פסיקת הלכה

א. כשהבעל לא יכול לבוא

לדעתי, לרמב"ם היה קשה לשון הגמ' "בעלה בעיר אין חוששין" ולו היה הטעם של מירתת דילמא אתי, היתה הגמ' צריכה לסייג כמו ביי"נ. בהכרח כוונתה כי אפילו במקרים שביי"נ אסור, כגון בהפליג לבית המרחץ או לבית הכנסת, כפי שכתבנו לדעת הידי אליהו והחיד"א, אך אין צורך להגיע לאפשרות הרביעית שכתבנו בדעת הרמב"ם כפי שנראה מהעזר מקודש והחזו"א שהלכו בקיצוניות והתירו הכל, וגם לא כאפשרות השלישית, כפי שכתבו הידי אליהו והחיד"א הסוברים כי גם במקרה שבעלה אינו יודע

היכן היא. לדעתנו אין צורך לחדש סברא כזו שאינה כתובה בשום מקום בגמ', אלא יש לומר סברא שכבר מצאנו במקום אחר ביי"נ, וכפי שכתבו הראשונים היד רמ"ה וכלשונו "סבר השתא אתי השתא אתי" שהוא לשון המקבילה להגדרות של יין נסך, אלא שהפחד גדול יותר ביי"נ ולכן באותם מקרים המוזכרים בגמ' ובפוסקים שבהם גוי אינו מפחד- אשה מפחדת מצד דלמא אתי, אך אין צורך לחדש בדעת הרמב"ם סברא מחודשת לגמרי האומרת שאע"פ שאין שום אפשרות שהבעל יגיע בזמן העבירה- גם אז מותר היחוד, או אפילו כאשר הבעל אינו יודע היכן נמצאת האשה שהסבירות שימצא אותה היא נמוכה. החילוק בין הפליג, פירוש מקרה שבו הבעל נמצא במרחץ או בתפילה, לבין מקרה שאינו יודע היכן אשתו נמצאת בעיר- אינו רק ברמת הסבירות הקיימת שהבעל יבוא, אלא יש כאן גם חילוק המגדיר את שני המצבים, שבמקרים הראשונים היכולת לבוא לביתו קיימת ונתונה לשיקולו אלא שהוא אינו רוצה לבוא כיון שנמצא בבית הכנסת או בבית המרחץ או אפילו במקום עבודה, אפילו כשרשות אחרים עליו, כגון שהוא שכיר וכך דרכו שבדרך כלל אינו בא לביתו, ולכן ביי"נ אין הגוי חושש שיבוא אך אשה חוששת שיבוא, כיון שיוודעת שהדבר תלוי בו ועלול לשנות את הרגלו ולבוא לביתו, משא"כ כאשר הדבר אינו תלוי בו אלא יכול לחפש ולמצוא אותה באקראי אך רוב הסיכויים שלא ימצא אותה כיון שאינו יודע היכן היא, והדבר כלל אינו תלוי בו. במקרה כזה אינה מפחדת ואסור.

לכן נראה לי שאם אינו יודע כלל היכן היא, או שהבעל נמצא במקום שאינו יכול להגיע בזמן ביצוע העבירה, ודאי אסורה, גם אם הבעל אינו יודע היכן הם נמצאים כשהם באותה עיר.

מפשט לשון הראשונים, רש"י, הר"ן, היד רמ"ה, הר"י מלוניל והנימוקי יוסף משמע שהחשש הוא שמא יבוא הבעל, כפי שכותב היד רמ"ה

סבר השתא אתי השתא אתי ולא אתו לידי איסורא,

כמו ביי"נ נסך, כאשר הגוי חושש לנסך שמא ייתפס ע"י היהודי^[64] ועצם המחשבה על כך גורמת לרתיעה ולחשש לזנות, לכן כאשר הבעל אינו יודע היכן האשה אין היתר זה קיים, וגם הידי אליהו כתב שההבנה המחודשת שכתב היא בדעת הרמב"ם, אך לדעת ראשונים שהבאנו- גם הוא מודה שהיחוד אסור במקרה זה, וכפי שפסקו החכמת אדם, הנתיבות לשבת, הפ"ת והחפץ חיים.

מאידך, כיון שמשמעות התוס' שאנץ וגם התוס' שהבאנו כדעת החיד"א והידי אליהו הסוברים כי אפילו אם הבעל אינו יודע היכן האשה- אם הוא נמצא בעיר, היחוד מותר, יש למקל על מי לסמוך.

שו"ת אגרות משה^[65] כתב:

(64) ע"ז דף ס"ט ע"ב דילמא אתי וחזי לי, ועיין בסוף נדרים דף צ"א ע"ב שני מקרים שהבעל הגיע לביתו בשעת הזנות.

(65) אבן העזר חלק ד סימן ס"ה אות ז.

אם הבעל חבוש בבית האסורין אף שהוא בעיר וברור לה שלא יניחוהו לצאת איזה זמן איכא- איסור יחוד, דהא מפורש ברש"י קדושין פ"א ע"א ד"ה בעלה בעיר הטעם דהיתר בעלה בעיר הוא מטעם דמסתפי מבעל השתא אתי, שזה לא שייך כשחבוש בבית האסורין, ועיין בחכ"א כלל קכ"ו בב"א סימן י"ז ד"ה ואמנם שמצד טעם רש"י זה אוסר בהלכה לבית אחר שאיכא איסור יחוד מאחר שבעלה הא לא יבא לשם אף שהוא בעיר, וא"כ כ"ש כשחבוש בבית האסורים שא"א לפניו לבא. ומטעם זה שבמדינה זו נוא יארק כשבעלה הוא בעיר אבל ידוע הוא לה שהלך לקצה העיר שמהבית עד המקום שהלך לשם הוא ערך שעה והחזרה הוא שעה וצריך לשהות שם ערך שעה- אסורה ביחוד אם הוא בזמן שא"צ לבא לשם אינשי כגון בלילה או אפילו ביום כשאין דרך אינשי לבא לביתה. וכ"ש באלו שעובדין אצל אחרים ושוהין שם שמונה שעות והדרך לשם וחזרה משם הוא ערך שתי שעות- איכא איסור יחוד כשאין דרך אינשי לבא לביתה, אבל אם הוא ברשות עצמו ויכול לבא לביתו כשרוצה לפעמים ליכא איסור יחוד, והוא דבר שנוגע טובא לאינשי לידע זה.

האג"מ סובר שהטעם להיתר בעלה בעיר הוא שמפחדת שמא יבוא, וכפי שכותב רש"י. לכן מסיק שאם הבעל חבוש בבית האסורים, למרות שבית האסורים הוא בתוך העיר, היחוד אסור משום שאינה מפחדת שמא יבוא. בהמשך מדבר האג"מ על בעלה בעיר כאשר העיר גדולה כניו יורק וידוע שהבעל נמצא בקצה העיר, וזמן ההגעה שלו עד לביתו הוא ארוך, בכה"ג כותב האג"מ כי אין קיים ההיתר של בעלה בעיר. בסוף דבריו כתב האג"מ שאם הבעל ברשות עצמו ויכול לבוא מתי שירצה- מותרת ביחוד משום שבעלה בעיר.

יש להסתפק בהבנת דבריו כאן: לכאורה נראה כי כוונתו לומר שגם כאשר בעלה במקום שאינו רחוק, אין היתר של בעלה בעיר אם הוא תחת רשות אחרים, ורק אם הוא ברשות עצמו ויכול לבוא מתי שירצה- קיים היתר זה. לפי זה, לדעת האג"מ די בתנאי אחד להפקיע את החשש מבעלה – או שהבעל רחוק מאשתו, או שהוא קרוב אך הוא ברשות אחרים, אלא שלפי זה יוצא לכאורה כי גם אם בעלה במקום קרוב אך הוא תחת רשות אחרים, אין היתר של בעלה בעיר קיים, ואילו לעיל כתב האג"מ לאסור כשהוא תחת רשות אחרים, דווקא אם עובד במקום שהוא במרחק שעתיים מן הבית, ומדוע לא אסר כאשר הבעל תחת רשות אחרים גם אם הוא נמצא קרוב? לכן נראה יותר כי כשהבעל קרוב, לעולם קיים היתר של בעלה בעיר גם כאשר הוא תחת רשות אחרים, אולם כאשר הוא רחוק, נסתר ההיתר של בעלה בעיר רק בזמן בו וודאי אין הוא יכול להגיע, אך לאחר זמן זה חוזר החשש שמא יחליט לחזור, ועל זה אומר האג"מ כי אם הוא תחת רשות אחרים- אין חשש ש יחזור ועל כן ההיתר נסתר, ורק אם הוא עצמאי, ההיתר של בעלה בעיר חוזר לאחר זמן מסוים בו כבר מסתבר כי יכול היה לחזור.

ב. הבעל בעיר ואינו יודע היכן האשה

הדבר הלכה הביא את שתי הדיעות במקרה שהבעל בעיר ואינו יודע היכן האשה, וכתב: "א שאסור"^[66] ו"א שמותר"^[67] וסיים כי שמע בשם החזו"א שהקל כדעה זו. ציינו לעיל שהחפץ חיים ב"נדחי ישראל" פסק כחכמת אדם לאסור ומאידך האג"מ התיר.

יש לדבר השלכות רבות, כגון אשה שהולכת לבית שכנים הגרים באותו רחוב או באותה שכונה או באותו ישוב, או שהולכת לרופא באותה שכונה בלי ידיעת בעלה.

ג. הבעל יודע היכן נמצאת

אם בעלה נתן לה רשות לדבר ביחוד עם איש או שיודע שהולכת לביתו של אדם ובעלה בעיר, כאן כתבנו שמסתבר לא כבינת אדם שדחינו את פירושו ב"ליבו גס בה" שעליו בנוי איסורו מדברי האור זרוע.

הדבר הלכה כתב על מקרה זה ו"א^[68] שמותר ו"א^[69] שאסור וכתב שראה מכתב מהחזו"א שהקל בזה. וציינו לעיל שהחפץ חיים בנדחי ישראל פסק כחכמת אדם והאג"מ התיר.

ד. אין דעתו לחזור מהר

כשבעלה הולך בתוך העיר, כגון לבית הכנסת או לעבודה, מקומות מהם יכול לחזור לביתו בזמן קצר אך אשתו יודעת שאין דרכו לחזור, כתבנו כי לדעתנו ממשמעות לשון הרמב"ם מותר במקרה זה.

הדבר הלכה כתב ו"א^[70] שאסור ו"א^[71] שמותר וסיים ששמע שהחזו"א פסק להתיר.

ה. בעלה בבית האסורים

כתבנו שכשבעלה בבית האסורין מפשט הסוגיא בסוטה נראה שהיחוד אסור וכך נראה מהתוס' שאנץ, ואילו משו"ת רע"א נראה שמותר. לשיטות הראשונים והפוסקים הסוברים כאפשרות הראשונה והשנייה שהבאנו, שהיתר בעלה בעיר תלוי במה שיראה בפועל ממנו, ולכן במקרה זה שהבעל בבית האסורין או שוכב בבית חולים בלי יכולת לזוז ודאי אין ההיתר של בעלה בעיר [וכן לפי האפשרות השלישית].

66) כסא אליהו, מאורי אור, הפלאה, חכמת אדם, פ"ת.

67) ידי אליהו, חיד"א, משמעות התוס' שאנץ.

68) רדב"ז, חיד"א, בנין ציון.

69) חכמת אדם, אורי וישעי פ"ת.

70) כסא אליהו, מאורי אור, אפי זוטא

71) ידי אליהו, חיד"א, משמעות התוס' שאנץ.

הדבר הלכה כתב שבמקרה זה, וכן כשבעלה שוכב בבית חולים כשאנו יכול ללכת-צ"ע אם מועיל ההיתר של בעלה בעיר.

9. בעלה בעיר והוא סומא או חרש

הרד"ל בחידושו למסכת קידושין^[72] התיחס להיתר בעלה בעיר כאשר הוא סומא:

ודע, דמוכח מכאן אע"ג דרב יוסף סגי נהור היה- מ"מ הוי בעלה בעיר שהסומא מרגיש במה שנעשה בבית, ועיין כיוצא בו בשבת^[73] ביושבת על המשבר סומא שמחללין שבת להדליק הנר לייתובי דעתה, ומפני שמרגשת במעשה חברותיה בבית ע"ש במג"א.

כ"כ גם האור שמח^[74] וז"ל:

אשת איש שהיה בעלה בעיר אינה חוששת ליחוד. נראה לי אפילו בעלה סומא-אין בה משום יחוד, מדפריך על דביתה דרב יוסף (קידושין פ"א ע"א) והאמר רבה: בעלה בעיר- אין חוששין וכו' ופשוט.

וכן היא גם דעת החיד"א בשער יוסף^[75].

צ"ל כי למרות שבעלה עוור הוא יכול להגיע לביתו בשעת עבירה, לקרוא לאשתו ולהבין במה היא עוסקת.

אולם הדבר הלכה העיר על ראייה זו שהרי הר"ן על הרי"ף במסכת קידושין^[76] כתב:

רב יוסף פתוח ונסתמא הוה, דאמרי' באגדה דסמי נפשיה משום דלא מצי קאי דלא לאסתכולי בר מד' אמות דיליה.

א"כ ייתכן שהמעשה עם אשתו של רב ביבי היה לפני שנסתמא ר' יוסף ולפי זה בטלה הראייה, וכתב בדוחק לומר כי אולי הראייה היא מכך שרב יוסף אמר לאחרים "שקולו דרגא מתותי ביבי"-משמע א"כ שהוא לא ראה, אך נראה שאין בזה ראייה שרב יוסף היה עוור שכן ייתכן שאמר לאחר ממשרתיו לעשות כן או שהיה זקן ולא היה בכוחו להרים בעצמו את הסולם.

עוד יש להעיר כי גם אם נאמר שיש ללמוד מכאן להתיר בעלה בעיר גם כאשר הוא סומא, אפשר שכל זה הוא דווקא בבית הבעל, שם יש סברא לומר כי הוא יודע מה אירע בביתו, אולם כאשר מתיחדת בבית אחר- מניין ידע הסומא מה אירע עם אשתו?

[72] קידושין דף פ"א ע"א ד"ה שאני וגייסא ביה.

[73] דף קכ"ח ע"ב.

[74] על רמב"ם איסורי ביאה פרק כ"ב הלכה י"ב.

[75] סימן ג ד"ה והנה.

[76] דף י"ג ע"א מדפי הרי"ף.

כמו כן נראה כי גם לפוסקים הסוברים כי היתר בעלה בעיר מועיל גם כאשר היא אינה בביתה, יודו כי בסומא אין להתיר אלא בביתה.

מחלוקת האחרונים היא דווקא אם בעלה סומא, אך נראה כי אם הבל חרש קיים היתר בעלה בעיר שכן הוא יכול לראות אם אשתו זינתה או לא. ואמנם לעיל הבאנו כי בגמ'^[77] מבואר שבחרש אין היתר של בעלה בעיר, אולם זאת דווקא בחרש בזמן חז"ל אשר היה מוגדר כשוטה, אך בימינו, שהחרשים לומדים ומשתלבים בחברה, ודאי ששייך גם לגביהם היתר בעלה בעיר.

10. לבו גס בה

א. המקור בגמ' לדין לבו גס בה

בסוגיא בקידושין בדין יחוד מובא כי היתר בעלה בעיר אינו קיים כשמתייחדת עם מי שלבו גס בה :

רב ביבי איקלע לבי רב יוסף, בתר דכרך ריפתא, אמר להו: שקולי דרגא מתותי ביבי. והא אמר רבה: בעלה בעיר - אין חוששין משום ייחוד! שאני רב ביבי, דשושבינתיה הואי וגייסא ביה.

מבואר בגמ' כי לרב ביבי היה אסור להתיחד עם אשתו של רב יוסף למרות שרב יוסף היה בעיר, משום שרב ביבי היה השושבין של אשת רב יוסף וליבה גס בו.

כדי להבין היטב את הגדר של לכה גס בו או לבו גס בה, יש לעיין במושגים המוזכרים בסוגיא כאן:

א. שושבין. ב. גס בה.

לגבי המושג "שושבין" כתב רש"י כאן :

שושבינתיה - בעלת ברית היא לו.

במסכת ב"ב^[78] הסביר רש"י מהי השושבינות :

"רעה דוד"^[79] מתרגמין שושבינא דדוד.

הפסוק מכנה את חושי הארכי "רעה דוד", והתרגום מסביר ש"רעה" משמעותו "שושבינתא". מכאן למד רש"י כי שושבין הוא חבר, רע, ידיד. רש"י במסכת קידושין מוסיף שאין מדובר על סתם חבר אלא על חברות חזקה, ולכן הסביר שהעובדה שרב ביבי הוא השושבין של אשת רב יוסף יוצרת קשר המכונה "בעלת ברית".

הגמ' מסבירה שהמשמעות של שושבינות זו כאן היא ש"גייסא ביה". את המונח "גס

77) סוטה דף כד' ע"א.

78) דף קמ"ד ע"ב.

79) שמואל ב פרק ט"ו.

בו" מצינו בכמה מקומות בש"ס וניתן להסיק מהם על משמעותו בנדון דידן. בגמ'^[80] מסופר על אדם שעבר ליד כמה אמוראים ללא כיסוי ראשו. אחד מן האמוראים התאונן לפני חבריו על החוצפה של איש זה שאינו מכסה את ראשו כשעובר ע"י ת"ח. ענה לו חבריו :

דילמא ממתא מחסיא ניהו דגייסי בהו ברבנן.

רש"י במקום פירש :

תמיד רגילים אצלם ולבם גס בחכמים כאילו הם מהם גייסי. בלע"ז פריביץ^[81]

רש"י מבין כי "גייסי ביה" הוא תוצאה של כך שרגילים אצלם, ונראה כי הכוונה היא שהרגילות מובילה לכך שהם מכירים את החכמים ואין ביניהם מחיצת נימוסין, ולכן לבם גס בהם.

כך כתב רש"י גם במסכת עירובין^[82] :

גס בה רגיל ומכירה ומרוצה לו.

הרגילות מולידה מצב שמכירים זה את זה וממילא האשה מתרצה לזה שהיא מכירה.

בכתובות^[83] מובאת ברייתא שמקורה במסכת אבל רבתי המגדירה את היחס בין האיש לבין גרושתו מן הנישואין כ"לבו גס בה". בגמ' שם הובאו כמה מצבים המקבילים למצב זה. בביאור אחד המקרים המוזכרים בגמ' כתב רש"י :

מכירין זה את זה ברמיזות וקריצות בלעז פריביץ

גם בדברי האור זרוע שהבאנו לעיל מבואר שזו הגדרת "גס בה" :

ולא דמי הך עובדא לההיא דפרק נערה דאזלו מנפשיהו ודאי אסור', דהתם מקודם הורגלו עם הגנבים. הילכך חיישי' נמי השת' לריצוי זה שחוזרות אליהם כההיא דסוף קידושין דמשנינן שאני רב ביבי דשושבינתיה הוה וגיסא [ביה].

הרי שגייסא ביה הוא מצב הנולד מכך שהורגלו זה עם זה.

על פי זה נראה כי מה שאמרו בגמ' שרב ביבי היה שושבין ועל כן לבה גס בו, אין כאן שני תנאים אלא תנאי אחד : העובדה שלבו גס בה מבטלת את היתר בעלה בעיר.

(80) קידושין דף ל"ג ע"א.

(81) באוצר לעזי רש"י [לר' משה קטן ז"ל] "חופשי" והסברי כי הכוונה לחופשי ביחסי בני אדם שאין ביניהם מחיצת נימוסין.

(82) דף מ"ז ע"א.

(83) דף כ"ח ע"א.

הסיבה שהיתר בעלה בעיר אינו קיים כשלבנו גס בה היא, משום שיש לחוש כי מתוך שהם חברים קרובים ורגילים זה עם זה, יבואו לחטוא למרות שהבעל בעיר, כי הרצון לחטוא בצירוף הרגילות המורידה את מחסום הבושה, יעמעמו את הפחד מהבעל.

הרמב"ם כתב בלשון שונה הכוללת דוגמאות ללבו גס בה :

אשת איש שהיה בעלה בעיר אינה חוששת לייחוד, מפני שאימת בעלה עליה, ואם היה זה גס בה, כגון שגדלה עמו או שהיתה קרובתו- לא יתייחד עמה ואע"פ שבעלה בעיר.

מבואר א"כ מהרמב"ם שמה שהוזכר בגמ' שושבין- הוא לאו דווקא, שהרי לדעתו בדין לבו גס בה נכללים גם מי שגדלה עמו או שהיתה קרובתו. לכן נראה כי הרמב"ם סובר שכל שלבו גס בה מחמת קרבה כלשהי, אין בו ההיתר של לבו גס בה.

גם המאירי^[84] נקט בלשון הרמב"ם :

ואם היה זה גס בה כגון שגדלה עמו או שהיתה קרובתו אסור אף כשבעלה בעיר עד שיהא בבית.

גם הטור^[85] העתיק את הדוגמאות המובאות ברמב"ם למצב של "לבו גס בה" :

אשה שבעלה בעיר- אין חוששין להתייחד עמה מפני שאימת בעלה עליה. כתב הרמב"ם ז"ל : ואם זה גס בה, כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו- לא יתייחד עמה אף על פי שבעלה בעיר.

בהלכות זכיה ומתנה^[86] התייחס הרמב"ם למושג השושבינות, וכתב שם :

מנהג פשוט ברוב המדינות שבזמן שישא אדם אשה משלחין לו ריעיו ומיודעיו מעות כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שמוציא באשתו ובאים אותן הריעים והמיודעים ששלחו לו ואוכלין ושותין עם החתן שבבעת ימי המשתה או במקצתן, הכל כמנהג המדינה, ואלו המעות שמשלחין נקראין שושבינות, ואותם ששלחו המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראים שושבינין.

הרמב"ם מגדיר שושבינין כרעיו ומיודעיו, ויש להבין מדוע השמיט הגדרה זו בהלכות יחוד? הרי הגמ' בקידושין הסבירה כי רב ביבי לבו גס בה משום שהיה שושבין של אשת של רב יוסף, וממילא היה על הרמב"ם לציין את השושבין כדוגמא נוספת לכך שלבו גס בה^[87]?

(84) קידושין דף פ"א ע"ב.

(85) אבן העזר סימן כב.

(86) פרק ז הלכה א.

(87) לכאורה היה ניתן לומר כי הסיבה שהרמב"ם השמיט את המציאות של שושבין היא משום שהמציאות המסתברת יותר בה יכולה להוציא אורח של קשר בין איש לאשה ש"לבו גס בה" קיימת דווקא בדוגמאות שהזכיר הרמב"ם – קרובתו או שגדלה עמו, שכן ללא זאת יש הפרדה ברורה בין גברים לנשים ואין חשש ליצירת קשר כזה. אולם לא ניתן לומר כך, שהרי בגמ' מבואר שאשת רב יוסף היה לבה גס ברב ביבי רק משום שהוא היה השושבין שלהם, למרות שלא היתה קרובתו ולא

נראה שהרמב"ם הבין כי מה שאמרה הגמ' "שושביניתא הוה דגייסא ביה", אין כוונתה לומר כי היתר בעלה בעיר אינו קיים, בגלל שהיא שושבינתא, ו"גייסא ביה" בא רק לנמק מדוע שושביניתא אסור. אלא הרמב"ם הבין כנראה כי ההגדרה הקובעת היא שלבו גס בה, וגם בשושבין אין לאסור לעולם אלא בשושבין כזה שלבו גס בה. לפי זה, לדעת הרמב"ם לא די בשושבינות סתם כדי לבטל היתר בעלה בעיר, אלא רק שושבינות שיוצרת מציאות של גייסא ביה- יש בכוחה לבטל היתר בעלה בעיר. לפי זה לא כל שושבין גייסא ביה, וכמו כן יש מצב כי גם מי שאינו שושבין ייאסר ביחוד עם אשה שבעלה בעיר, אם לבו גס בה.

לפי זה יש להעיר כי מה שכתב הרמב"ם שהיתר בעלה בעיר אינו קיים ביחוד עם קרובים, אינו נכון בכל המצבים, שכן זו רק דוגמא ללבו גס בה, ועל כן דווקא בקרוב כזה שלבו גס בה ויש ביניהם קשרי רעות יש לומר כי "לבו גס בה". אולם כאשר מתייחדת עם קרוב שאין לבו גס בה, לא נאמר שהיתר בעלה בעיר התבטל. ואמנם הרמב"ם כתב "קרובתו" והיה מקום לומר כי קריבה משפחתית עצמה יוצרת קשר של "לבו גס בה", אך ממה שכתב הרמב"ם "כגון קרובתו וכו'" מוכח שקרובתו הוא לא דין בפני עצמו אלא דוגמא למי שלבו גס בה.

לפי זה הסיבה שהרמב"ם הביא דוגמא של קרובתו ולא את הדוגמא של שושבין היא משום שיותר מצוי קשר של לבו גס בה בקרובתו או במציאות שגדל עמה, אך במציאות של שושבין אין זה הכרחי שיווצר קשר כזה, לכן העדיף הרמב"ם את הדוגמא היותר מצויה ללבו גס בה. כך כתב הדבר הלכה^[88] כי אם אינו רגיל ומקורב לקרובתו יותר מאשר שאר נשים אין זה נקרא לבו גס בה.

ב. "לבו גס בה" במלמדת ילדים

ההגדרה המדויקת של לבו גס בה אינה ברורה, וגם הדוגמאות שהביא הרמב"ם, כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו- אינן מספקות הגדרה מדויקת.

דוגמא: "לגדלה עמו" שכתב הרמב"ם הם ילדים מאומצים שגדלו יחד במשפחה מאמצת.

באחרונים מצאנו הרחבה של המושג גייסא בה מעבר לדוגמאות שכתב הרמב"ם.

כתבנו במאמר "עיסוק בהוראת ילדים ע"י איש וע"י אשה"^[89] כי אם האיסור לאשה ללמד תינוקות מבוסס על חשש יחוד, כפי שכתב הרמב"ם :

וכן אשה לא תלמד קטנים מפני אבותיהן שהן באין בגלל בניהם
ונמצאו מתייחדים עמה,

גרה בשכנות עמו. וכן מצינו מציאות של לבו גס בה גם בקשר שבין אב למלמדת, הרי שישנן אפשרויות נוספות בהן נוצר קשר בין איש לאשה, וא"כ חזרה הקושיא, מדוע הרמב"ם השמיט את הדוגמא שהובאה בגמ'.

(88) פרק ז ס"ק ט"ו.

(89) פרק בעלה בעיר.

נחלקו פוסקים האם הוא קיים גם אם בעלה בעיר: האם מותרת ללמד או לא? יש הסוברים שכיון שהרמב"ם נימק שסיבת האיסור הוא משום חשש יחוד לא אסרו אם בעלה בעיר וז"ל:

"הרי כשם שיחוד רגיל מותר באשת איש שבעלה בעיר כנ"ל גם כאן לא אסרו שהוא רק חשש שמא תתיחד" [פרישה, ח"מ וב"ש].

מאידך, יש הסבורים כי הדבר אסור כיון שדומה למי שלבו גס בה האסור גם כאשר בעלה בעיר, כיון שהאבות באים באופן תדיר לצורך בניהם- מתפתחת בינם למלמדת יחסי קירבה ונחשב הדבר ללבו גס בה אלא א"כ בעלה דר עמה באותו בית שבו היא מלמדת שאז אין כאן איסור יחוד כיון שבעלה עשוי להכנס בכל רגע [מהרש"ל, ב"ח, ט"ז, ברכי יוסף וערך השולחן].

יש הסוברים כי חכמים אסרו בכל מקרה גם אם בעלה בבית משום לא פלוג, כיון שאינה יכולה ללמד כאשר בעלה נמצא ולהפסיק ללמד כאשר הוא נוסע [משאת משה ידי אליהו].

כך כתב גם הברכי יוסף^[90] על דברי השולחן ערוך^[91]:

מי שאין לו אשה, לא ילמד תינוקות מפני שאמותיהם מביאות בניהם.

החיד"א מבין שהחשש הוא משום יחוד^[92] וכתב על זה:

ואף אם בעליהם בעיר- אסור, דכיון דמביאות בניהם- גייסי ביה דיום יום באות, ובגס בה אפילו בעל בעיר איכא משום יחוד.

הסוברים כי למלמד או למלמדת אין היתר של בעלה בעיר כי אפילו מערכת קשרים הנוצרת בין אם המביאה את בניה יום יום לבית הספר ונפגשת עם המורה או אב המביא יום יום את ילדיו לבית הספר ונפגש עם המורה- גם היא מוגדרת כלבו גס בה ואסור אפילו אם בעלה בעיר.

מאידך מצינו אחרונים הסוברים כי קשרים בין הורים למלמד או מלמדת אינם נחשבים כליבו גס בה כפי שהבאנו לעיל.

ג. "לבו גס בה" במשרת

השו"ע בהלכות עבדים^[93] כתב לאסור על אשה^[94] לקנות עבדים ואפילו קטנים משום החשד שיחשדו בה שהיא מתיחדת עמם. הט"ז שם^[95] התייחס למציאות שהיתה

90 יו"ד סימן רמ"ה ס"ק ה.

91 יורה דעה סימן רמה סעיף כ.

92 במאמר "עיסוק בהוראת ילדים ע"י איש וע"י אשה" כתבנו כי עיקר החשש משום גירוי.

93 סימן רס"ז סעיף י"ט.

94 הש"ך שם כתב שמשמע שהאיסור הוא בכל אשה, ואפילו בנשואה.

95 יו"ד סימן רס"ז ס"ק ז.

קיימת בדורו, שלנשים מסויימות היה נער המשמש כמשרת. מסקנת הט"ז להתיר במצב זה, ואחת מטענותיו היא שבעלה של האשה משמרה.

החיד"א בברכי יוסף^[96] העיר על הט"ז שיש לאסור במקרה זה^[97]. בין טענותיו כתב הברכ"י כי גם אם כוונת הט"ז להתיר משום שבעלה בעיר, אין סברא זו מובנת שהרי כאשר לבו גס בה- אין היתר של בעלה בעיר, וכאן זהו מצב של לבו גס בה. בנוסף לכך כאן יש סברא נוספת להחמיר והיא שהמשרת כפוף לאשה ועל כן יש חשש גדול יותר שיסכים להתיחד עמה. הברכי יוסף הביא ראייה שמשרת נקרא לבו גס בה, מהאיסור לאשה ללמד תינוקות גם כאשר בעלה בעיר, כיון שאבות התינוקות מביאים אותם יום ויום ולבם גס במלמדת, ועל כן אין מועיל ההיתר של בעלה בעיר. ממילא אם הקשר שבין אבות הילדים למלמדת נחשב לבו גס בה, גם הקשר שבין המעסיקה למשרת שלה נחשב קשר של לבו גס בה.

הרב המגיה על הט"ז באבן העזר^[98] סובר כי גם לדעת הט"ז, במלמדת יש איסור יחוד אפילו כשבעלה בעיר, אך למרות זאת דעת הט"ז היא כי במשרת אין לאסור כאשר בעלה בעיר משום שאין זה נחשב לבו גס בה. א"כ סברתו שונה מסברת הברכי יוסף שהשווה בין הקשר שבין ההורים למלמדת לקשר שבין האשה למשרתה. ייתכן כי סברת הרב המגיה היא כי למרות שיש קשר קרוב בין המשרת לבין האשה, יש גם מקום לומר כי הוא לא יסכים לזנות עמה מחשש לאיבוד משרתו, ועל כן במצב כזה מועיל ההיתר של בעלה בעיר^[99], אולם במלמדת ילדים אין חשש כזה^[100] ולכן יש לחוש שמא תזנה עם אחד האבות שלבו גס בה. או מכיון שהוא משרת מעמדו נחות ואין ליבה גס בו.

נראה פשוט כי לסברת הברכי יוסף ודאי יש לאסור אם יש משרתת אישית לגבר [ולקמן נוכיח מדבריו שכך הדין גם אם אינה משרתת אישית].

הברכי יוסף כתב בתחילת דבריו כי במשרת נראה כי לבו גס בה, אך יש גם צד לומר כי דווקא במשרת-אין לבו גס בה והוא פחות מסתם אדם ולמעשה יש צדדים לכאן ולכאן. לאחר מכן הביא הברכי יוסף את הראייה מאשה מלמדת וכתב כי הדעת נוטה לאסור^[101]. נמצא א"כ כי ראיית הברכ"י היא מדין אשה מלמדת. לפי זה נראה לכאורה כי לפי החולקים בדין אשה מלמדת וסוברים כי גם שם קיים היתר בעלה בעיר, משום שהקשר בין אבות הילדים לבין המלמדת אינו נחשב לבו גס בה, ראיית הברכ"י

96 יו"ד סימן רס"ז ס"ק ז.

97 כדברי הש"ך שם ס"ק ל"א.

98 אבן העזר סימן כ"ב על הט"ז ס"ק י"ד.

99 וגם הברכי יוסף בעצמו כתב כי יש צד לומר כי משרת נחשב לבו גס בה פחות מסתם אדם, וסיכס כי "יש צדדים לכאן ולכאן".

100 בזמנם לא היה המורה כפוף לוועד ההורים.

101 מה שכתב במסקנתו להתיר משרת לאשה כיון שאיננו חוששים שיתיחד והוא גזירה שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה, אך אם מתייחד- בזה נשאר החיד"א בדעתו כי אפילו בעלה בעיר אסור כיון שלבו גס בה.

נסתרה. לפי הבנת החיד"א אחרונים אלה יסברו כי גם במשרת, אין לכו גס בה, אך לא ברור שהבינו כמו החיד"א ואפשר כי לדעתם משרת חמור יותר ממלמדת. לפי זה אין זה מובן מדוע הדבר הלכה^[102] הביא את הברכי יוסף ללא חולק, שכן ייתכן שכל האחרונים החולקים באשה מלמדת- יחלקו גם כאן? ועוד, כי גם הט"ז עצמו התיר?

הדבר הלכה^[103] כתב כי דינו של הברכ"י לאסור יחוד עם משרת קיים דווקא במשרת המיוחד לאשה או במשרתת המיוחדת לאיש. במצב זה ודאי לכו גס בה ואסור, אך משרתת שמופקדת על כל עניני הבית ואינה מיוחדת לגבר או לאשה, צ"ע אם נחשב ללבם גס בהם. לענ"ד אינני מבין את ספיקו, שהרי הברכ"י הסיק את דינו מאשה מלמדת ילדים אשר לכה גס באבותיהם, והרי במצב זה האשה אינה. מיוחדת לתלמיד מסויים אלא לכל הילדים ועם כל זה לכה גס באבותיהם, וא"כ גם במשרתת של כל בני הבית יש לחוש ללכה גס בה.

ד. "לכו גס בה" במערכת יחסים הנוצרת ע"י מסחר וכדומה

ערוך השולחן^[104] כתב בדין לכו גס בה כך :

ואם היה זה גס בה, כגון שנתגדלו ביחד או שהיא קרובתו או שיש להם איזה הכרה ע"י ענייני מסחר וכיוצא- אסורים להתייחד אפילו בכה"ג כשבעלה בעיר.

ערוך השולחן מבין כנראה כי שושבין האמור בגמ' הוא מצב בו יש בין הצדדים יחסי ריעות בדרגה אחת יותר מאשר עם אדם רגיל, ולכן מסיק כי גם אם יש הכרה ע"י ענייני מסחר וכיוצא- נחשב הדבר ללכו גס בה והיחוד אסור.

אמנם מאידך ניתן לומר כי יחסי מסחר אינם בהכרח יחסי ריעות. בנוסף לכך, הדוגמאות שהביא הרמב"ם אינן כוללות יחסי מסחר אלא קירבה מיוחדת המקבילה במובן מה לזו הנוצרת בין קרובים או שושבינים שהם חברים קרובים, ומסתבר כי קירבה זו היא מעבר למערכת יחסי מסחר.

גם שו"ת שבט הלוי^[105] דן בקשרים הנוצרים בעקבות קשרי מסחר וכתב:

האמת שיש סברא שקרבת מסחר אינו כבת בריתו וקרובותיו אבל המציאות בזה"ז מראה ברור, וזה צריך להיות אמת המדידה בהלכות אלו שקרבת מסחר וכל מיני קרבות וכיוצ"ב שמביאים לריבוי הדברים והעסקים בין איש לאשה- מביאה עמה גם איזה קרבת ידידות, והלב נוטה ע"כ להחמיר לדינו כלכו גס בה.

(102) סימן ז סעיף י"ח.

(103) סימן ז ס"ק י"ז.

(104) אבן העזר סימן כ"ב סעיף ו.

(105) חלק ה סימן ר"ג ס"ק ג.

לפי דברי הברכי יוסף במשרת, וכן לפי נטיית לבו של השבט הלוי, סביר שגם מערכת קשרים שבין סוג מסוים של עובדים בצוות משותף או יחסים שבין עובד למעביד יוצרת הרבה פעמים קשרים מיוחדים מעבר למערכת יחסי עבודה. הדבר נכון במיוחד היום, כאשר מושם דגש משמעותי על בניית יחסי קירבה בין העובדים השונים כדי לייעל את עבודתם^[106]. במצב של מזכירה אישית או לחילופין מזכיר בחיים האזרחיים או הצבאיים, או נהג פרטי או נהגת כנ"ל בקצינה נשואה העובדת תחת פיקודו של קצין מעליה או להפך, כאשר נוצרים יחסי ריעות מעבר ליחסי עבודה רגילים כאשר הרבה פעמים אנשים אלה נמצאים ביחד בשעות העבודה יותר מאשר נמצאים עם בן או בת זוג, היינו כאשר היום יש קשרים אישיים מעבר לאדם רגיל - קשרים אלה ייחשבו ללבו גס בה ואסור יהיה להתייחס גם כאשר בעלה בעיר.

הדבר הלכה^[107] הביא את שתי הדיעות במלמד ומלמדת אם אומרים לבו או לבה גס בהם או בהן והביא את דעת הערוך השולחן כי"א וכתב את דעת הברכי יוסף במשרת בסתם, והסתפק במשרת או משרתת שהם לכל בני הבית ואינם מיוחדים לאיש מסויים או אשה מסויימת.

ה. מסקנא למעשה בדין "לבו גס בה"

לשון הרמב"ם בדין לבו גס בה הוא :

ואם היה זה גס בה כגון שגדלה עמו או שהיתה קרובתו.

כלשון זה כתבו גם הסמ"ג, המאירי, הטור והשו"ע. מלשון זו משמע שהאיסור של לבו גס בה אינו כולל כל מצב בו יש לאיש ולאשה קשר, אלא מצומצם רק לקירבה מאד מסויימת. הדוגמאות המופיעות בלשון הראשונים הן של יחסי קירבה קרובים מאד ולא סתם יחסים של שושבינים של רעים. ההרחבה שנקטו האחרונים, לגבי קשרי מסחר, משרת וכדומה, אינה כתובה ברמב"ם. גם הדין של אשה שמלמדת תינוקות, אשר לדעת חלק מאחרונים אסור גם אם בעלה בעיר, הוא מחלוקת באחרונים [וגם זה בהנחה שהאיסור לאשה ללמד תינוקות הוא משום איסור יחוד]. לכן נראה לי כי מעיקר הדין ניתן לסמוך על היתר בעלה בעיר גם במקרים של מלמד או מלמדת ומשרת, וכ"ש כאשר יש יחסי מסחר.

מאידך כאשר יש מערכת יחסים קרובה מאד, כגון במקרים שהבאנו, שבהם נוצרים יחסי ריעות מעבר ליחסי עבודה רגילים [מה שאינו קיים אצל משרת שהוא כעין עבד], כאשר הרבה פעמים אנשים אלה נמצאים ביחד בשעות העבודה יותר מאשר נמצאים עם בן או בת זוג, נראה כי אכן יש להגדיר מצב זה כלבו גס בה ולאסור יחוד גם אם בעלה בעיר. **החכם עיניו בראשו וישתדל לא להגיע למערכת יחסים כזו.**

106 נאמר לי על ידי אנשים יודעי דבר כי חברות נחשבות משקיעות מיליוני דולרים בבניית יחסי קירבה בין העובדים.

107 סימן ז סעיפים י"ז י"ח.

11. האם מועיל היתר בעלה בעיר עם אדם פרוץ

יש לברר האם היתר בעלה בעיר קיים גם כאשר מתיחדת עם אדם פרוץ או שמא רק כאשר מתיחדת עם אדם כשר, אך ביחוד עם פרוץ- לעולם אסור, אפילו כשבעלה בעיר.

מצד אחד ניתן לומר כי כיון שהיתר בעלה בעיר מבוסס על הפחד של האשה מבעלה [שמא יבוא, או שיש כאן פחד לא רציונאלי], הפחד קיים גם כאשר היא מתיחדת עם אדם פרוץ, שכן העובדה שהאיש שעִימו היא מתיחדת פרוץ- אינו מסיר את פחדה^[108].

אולם מאידך ניתן לומר כי הפחד מבעלה משפיע רק כאשר היא מתיחדת עם אדם כשר, אך כאשר מתיחדת עם פרוץ- יש כאן פיתוי גדול יותר, ויש לחוש שמא במצב כזה יגבר הגירוי והפיתוי שלו על הפחד שלה.

שורש הספק מבוסס על כך שמצינו שבלבו גס בה אין מועיל היתר בעלה בעיר, א"כ יש לשאול: האם גם בפרוץ דומה הדבר ליחוד עם מי שלבו גס בה, אשר למרות פחדה תתפתה, כמו שמצינו בלבו גס בה.

נראה כי יש להסיק מדעת הרמב"ם והשו"ע כי היתר בעלה בעיר קיים גם בפרוץ ולא רק באדם כשר. לגבי היתר יחוד של אשה אחת עם הרבה אנשים פסקו כתבו הרמב"ם^[109] והשו"ע^[110]:

לא תתיחד אשה אפילו עם אנשים הרבה עד שתהיה שם אשתו של אחד מהם.

המ"מ הסביר כי לדעת הרמב"ם [והשו"ע שהעתיק את לשונו] סתם אנשים פרוצים הם, ועל כן לעולם אסור לאשה להתיחד עם כמה אנשים.

לעומת זאת בדיון בעלה בעיר כתבו הרמב"ם^[111] והשו"ע^[112]:

אשת איש שהיה בעלה בעיר אינה חוששת ליחוד, מפני שאימת בעלה עליה, ואם היה זה גס בה, כגון שגדלה עמו או שהיתה קרובתו- לא יתייחד עמה ואע"פ שבעלה בעיר, וכן כל המתיחד עם אשה והיה הפתח פתוח לרשות הרבים- אין חוששין משום יחוד.

מבואר כי למרות שלדעתם כל האנשים מוגדרים כפרוצים, היתר בעלה בעיר קיים, וא"כ מוכח שהיתר זה קיים גם ביחוד עם פרוץ^[113].

(108) גם לדעת היר"מ רמ"ה שהסביר שהפחד הוא של האיש המזנה ולא של האשה- מסתבר כי הפרוץ מפחד לא פחות מאדם אחר.

(109) איסורי ביאה פרק כ"ב הלכה ח

(110) אבן העזר סימן כ"ב סעיף ה

(111) שם הלכה י"ב.

(112) שם סעיף ח.

(113) באוצר הפוסקים סימן כ"ב סעיף ח ס"ק ל"א אות ו הביא ראייה זו בשם נוה שלום דף צ טו"ג וכ"כ הדבר הלכה סימן ז ס"ק ו.

אמנם ניתן לחלק ולומר שיש הבדל בין אדם כשר המוחזק כפרוץ לבין פרוץ ממש. דווקא סתם אדם המוחזק כפרוץ מותר ביחוד כאשר בעלה בעיר, אך פרוץ ממש אסור ביחוד אפילו כשבעלה בעיר. ייתכן שרק לגבי יחוד עם שני אנשים כולם בחזקת פרוצים, אך היתר בעלה בעיר הוא חזק יותר וקיים גם בסתם אנשים.

אולם נראה שעדיין ניתן לדייק מלשון הרמב"ם והשו"ע להקל כשבעלה בעיר גם ביחוד עם פרוץ. בדין בעלה בעיר מיעט הרמב"ם יחוד עם מי שלבו גס בה, מדברים אלה ניתן לדייק שדווקא לכו גס בה אסור כשבעלה בעיר, אך יחוד עם פרוץ^[114] מותר אם בעלה בעיר.

גם בדברי הרמ"א מוכח כי היתר בעלה בעיר קיים גם בפרוצים. את דברי הרמב"ם שהובאו בשו"ע המתיר לסתם אנשים יחוד כשבעלה בעיר לא הגיה הרמ"א כלל, וא"כ מסכים למדויק בדברי הרמב"ם כי היתר בעלה בעיר קיים גם בפרוצים.

אלא שלכאורה יש לדחות ולומר כי הרמ"א סובר שהיתר בעלה בעיר אינו קיים בפרוצים, אך לא הגיה משום שלדעתו סתם אנשים כשרים, כפי שכתב בדין יחוד אשה אחת והרבה אנשים, ולכן מותר לסתם אנשים להתייחד כשבעלה בעיר. הרמ"א סובר כי דינו של הרמב"ם בהיתר בעלה בעיר נכון אך לא מטעמו: הרמב"ם התיר למרות שכל האנשים בחזקת פרוצים, משום שבעלה בעיר מועיל גם עם פרוצים, והרמ"א התיר משום שסתם אנשים הם כשרים.

אולם הסבר זה לא ייתכן, שכן לפי הסבר זה היה צריך הרמ"א להעיר ולומר כי היתר זה קיים רק בסתם אנשים, אך בפרוץ ממש- אסור גם אם בעלה בעיר. מסתימות לשונו יש ללמוד כי היתר בעלה בעיר מועיל בכל המצבים, גם בפרוץ ממש.

הרדב"ז^[115] בתשובה התייחס ליחוד עם גוי כאשר בעלה בעיר :

שאלת ממני על מה שנהגו במצרים שהולכות הנשים לעשות מלאכה בבית העכו"ם ועומדות שם ג' או ד' ימים ולילות ולפעמים יש בהן נשי כהנים אם יש חשש איסור אם לא :

תשובה... ומ"מ לענין הדין אין כאן חשש איסור לאסור אותה על בעלה... ותו דבעלה בעיר ואמר רבא בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד.

אחת הסיבות שכתב הרדב"ז להתיר הוא בעלה בעיר וכיון שמדובר במקרה שנשאל, ביחוד עם גויים שהם מוגדרים כפרוצים- נראה שדעתו היא להתיר יחוד כאשר בעלה בעיר אפילו עם פרוץ.

[114] כעין דיוק זה הבאנו במאמר פתח פתוח לרה"ר חלק ג פסקה 2 בשם השער יוסף בסימן ג שכתב כך לגבי פתח פתוח.

[115] שו"ת ח"ג תפ"א הובא ברבר הלכה סימן ז ס"ק ו.

הר"ש אלגאזי בספרו לחם סתרים^[116] ובספרו תאוה לעינים^[117] הסיק מדברי הגמ' בע"ז שיחוד עם פרוץ אסור גם כשבעלה בעיר.

המשנה במסכת ע"ז^[118] אוסרת לאשה להתייחד עם הגויים מפני שהם חשודים על העריות. הגמ' מנסה לברר מהי המציאות בה יחוד עם ישראל מותר ועם גוי אסור :

לא תתייחד אשה עמהם. במאי עסקינן? אילימא בחד, דכוותה גבי ישראל מי שרי? והתנן: לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים! אלא בתלתא, דכוותה גבי ישראל בפרוצים מי שרי ואמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא בכשרים, אבל בפרוצים אפילו עשרה נמי לא... לא צריכא - באשתו עמו, עובד כוכבים אין אשתו משמרתו, אבל ישראל אשתו משמרתו.

בשלב ראשון מנסה הגמ' להעמיד את המשנה ביחוד עם גוי אחד, אך דוחה שכן דבר זה אסור גם בישראל. בשלב שני מנסה הגמ' להעמיד את המשנה ביחוד עם שלושה גויים. גם העמדה זו נדחית שכן גויים מקבילים לישראלים פרוצים, ויחוד עם שלשה-אסור גם בישראלים פרוצים. לבסוף מעמידה הגמ' ביחוד עם גוי שאשתו עמו, שבישראל פרוץ-מצב זה מותר ובגוי אסור.

הלחם סתרים הקשה: הרי הגמ' יכלה להעמיד במצב של יחוד עם גוי כאשר בעלה של האשה בעיר, אשר מסתבר שמצב כזה ודאי אסור ביחוד עם גוי [שהרי שם החשש הוא שמא יאנוס אותה וא"כ לא יועיל שבעלה בעיר], ממילא יכלה הגמ' לומר שכאשר בעלה בעיר מותר עם ישראל פרוץ ואסור בגוי ובזה עוסקת המשנה? על כרחנו לומר כי הסיבה שלא העמידו כך היא משום שהיתר בעלה בעיר אינו מועיל גם בישראל פרוץ, וא"כ אין כאן חידוש המיוחד ליחוד עם גוי. מגמ' זו מוכח כי היתר בעלה בעיר אינו מועיל ביחוד עם פרוץ.

לכאורה היה מקום לדחות את ראיית הלחם סתרים ולומר כי הגמ' אכן יכלה להעמיד גם בבעלה בעיר, אך העדיפה להעמיד במציאות שאשתו עמו, מפני שהיתר אשתו עמו מופיע במשנה, ואילו ההיתר של בעלה בעיר הוא רק מימרא של אמורא.

אולם לכאורה מהתוס' בע"ז מוכח שאין עדיפות להעמיד דווקא בהיתר המופיע במשנה וא"כ אין לדחות באופן הנ"ל. התוס' העיר גם הוא מדוע הגמ' לא העמידה במציאות שיש עימה תינוקת? התוס' ענה שמלשון המשנה "לא תתייחד" משמע שיש כאן רק ישראלית אחת שאסורה ביחוד ולא שתיים. הדין של אשה ותינוקת הוא מימרא של רבא^[119], ולמרות זאת התוס' שואל מדוע לא העדיפו העמדה זו מהעמדה של אשתו עמו שהוא דין המוזכר במשנה, הרי שאין לדין המובא במשנה עדיפות על דין המובא בשם אמורא.

[116] למסכת ע"ז דף כ"ה ע"ב.

[117] סימן של"ב מובא בשער יוסף סימן ג.

[118] בדף כ"ב ע"א.

[119] קידושין דף פ"א ע"ב.

אולם כאשר נעיין בתוס' נראה שאין זה כך, שהרי התוס' פתח והעיר כי ההיתר של אשתו עימו אינו נכון אליבא דכו"ע אלא רק אליבא דר"ש במשנה בקידושין^[120]. נראה שעל בסיס דברים אלה הקשה התוס' את קושייתו, מדוע לא העמידו באשה ותינוקת שהוא דין המוסכם לכו"ע אלא העמידו באשתו עמו, שהוא דין השנוי במחלוקת. ממילא אפשר לחזור ולהעיר על הלחם סתרים ולומר כי הסיבה שלא העמידו בבעלה בעיר היא, משום שהעדיפו דין המובא במשנה על דין המוזכר בשם אמורא.

אך באמת נראה כי הוכחת הלחם סתרים עדיין במקומה עומדת, שהרי לפי מה שכתב התוס', ההעמדה של הגמ' – באשתו עמו – בעייתית משום שהיא אינה אליבא דכו"ע, וא"כ כל העמדה אחרת שהיא אליבא דכו"ע עדיפה עליה, ושוב יש מקום לקושית הלחם סתרים, מדוע לא העמידו בבעלה בעיר? על כרחנו ליישב כפי שיישב הלחם סתרים, שבעלה בעיר אסור גם בפרוץ ולא רק בגוי, ולכן אי אפשר להעמיד את המשנה באופן זה.

השער יוסף^[121] דחה את ראיית הלחם סתרים וכתב כי הסיבה שהגמ' לא העמידה בבעלה בעיר היא משום שגם בישראל – לפעמים אין מועיל היתר בעלה בעיר, והיינו כאשר לבו גס בה, ואם המשנה עוסקת בבעלה בעיר – מדוע אוסרת דווקא בגוי, הרי אפילו בישראל אסור כאשר לבו גס בה? ממילא לפי הבנה זו אכן אפשר לומר כי היתר בעלה בעיר קיים גם בפרוץ.

עוד כתב שם בשער יוסף לדחות שהסיבה שלא העמידו בבעלה בעיר היא משום שהיתר בעלה בעיר מבוסס על רצונה של האשה שלא תפתה לו כי חוששת שבעלה יבוא או משום שאימתו עליה. בגוי החשש הוא שמא יאנוס אותה ועל כן ודאי אין היתר זה קיים, וא"כ מה חידשה המשנה שאסרה בגוי כאשר בעלה בעיר, הלא הוא דבר פשוט?

דחיה זו צ"ע כיון שאפשר לומר שזה גופא החידוש של המשנה שבישראל אין חשש אונס אלא פיתוי ובגוי חוששים לאונס.

על כל פנים מבואר כי לחיד"א היה פשוט שהיתר בעלה בעיר נאמר גם בפרוץ.

אוצר הפוסקים^[122] כתבו גם בשם נשמת כל חי ונוה שלום שהיתר בעלה בעיר מועיל גם בפרוץ.

הדבר הלכה כתב^[123] בסתם כי היתר בעלה בעיר מועיל גם בפרוץ, [ובסוגריים הביא את דעת הר"ש אלגאזי שאוסר].

120) עיין שם ע"א תוס' ד"ה רבי שמעון שזה לפי גירסת הגמ' שם אך למסקנת תוס' שם שינה את הגירסא ודין אשתו משמרתו הוא לכו"ע.

121) סימן ג'.

122) הובא לעיל הערה 83.

123) סימן ז סעיף ו'.

לענ"ד נראה כפי שפסק הדבר הלכה להתיר יחוד כשבעלה בעיר גם בפרוץ כיון שכך משמע מהרמב"ם, השו"ע והרמ"א להתיר בזה, וכן כתב הרדב"ז.

12. היתר בעלה בעיר באשה פרוצה

יש לברר האם היתר בעלה בעיר מועיל גם באשה שחשודה על העריות או שאינה נוהגת בהלכות צניעות המובאות בשו"ע.

מצד הסברא נראה לומר כי גם באשה שנוהגת בפריצות שלא לפי השו"ע, או אפילו באשה החשודה על העריות קיים היתר של בעלה בעיר, שכן למרות שהיא פרוצה בענייני ערווה עדיין יש לה פחד לזנות כשבעלה בעיר.

לעיל הזכרנו את דעת הרמב"ם הסובר כי כיום כל האנשים נחשבים פרוצים לעניין יחוד של אישה אחת וכמה אנשים. לפי הגדרה זו מסתבר כי גם סתם נשים כיום מוגדרות כפרוצות^[124]. לפי זה יש ללמוד מסתימות לשון הרמב"ם שהביא את ההיתר של בעלה בעיר, שהיתר זה קיים גם בסתם נשים- שהן נשים פרוצות.

כמו כן יש ללמוד בדעת הרמ"א כפי שכתבנו לעיל, כי למרות שלדעתו סתם אנשים מוגדרים ככשרים, ולכן הסכים עם הדין של בעלה בעיר- בכל זאת לדעתו דין בעלה בעיר לא היה קיים באשה פרוצה, היה לו להעיר כי באשה פרוצה אין היתר בעלה בעיר, ומשתיקתו יש ללמוד כי לדעתו היתר זה קיים גם בפרוצה.

כן כתב למעשה הדבר הלכה^[125] :

ולכאורה ה"ה עם אשה שחשודה על העריות מותר להתייחד כשבעלה בעיר.

והוסיף שכך משמע מכמה ראשונים.

במאמר "מספר המתייחדים עם אשה אחת" עסקנו בשאלה מי נחשב פרוץ, אך נציין כי החזו"א^[126] כתב לגבי אנשים בימינו שאינם שומרים תורה ומצוות כך :

המתגדלים על דעות כפרניות ואינם בדרכי הציבור הישראלי הם בכלל מוחזקים בפריצות עריות.

אולם לפי מה שכתבנו, שגם באשה פרוצה קיים היתר בעלה בעיר, אזי אשה יכולה להתיחד עם איש הנקרא בלשוננו "חילוני" כאשר בעלה בעיר [למרות שהחילוני מוגדר כפרוץ]. וכן רשאי איש ירא שמים להתייחד עם אשה חילונית אם בעלה בעיר.

[124] עיין במאמר אשה ותינוקת פרק 3 שהוכחנו מסקנא זו בהרחבה.

[125] שם סעיף ז.

[126] קובץ אגרות ח"ב אגרת קנ"ט מתוך תשובה להלכה.

13. בעלה בעיר ביחוד עם גוי

בפשטות נראה לומר כי כיון שהיתר בעלה בעיר נובע מפחדה של האשה, א"כ מה לי יהודי מה לי גוי? בשניהם חוששת מבעלה. מאידך אם החשש ביחוד עם גוי הוא מחשש אונס, אין הדבר תלוי כלל בפחדה של האשה.

לעיל, בדיון על יחוד עם פרוץ כאשר בעלה בעיר, הבאנו את דברי הר"ש אלגאזי בלחם סתרים הסובר כי היתר בעלה בעיר אינו תקף ביחוד עם פרוץ וגם לא ביחוד עם גוי.

עוד הבאנו שם את דברי החיד"א שכתב שבפרוץ מועיל היתר בעלה בעיר, אך בגוי אין היתר זה מועיל, משום שבגוי ישנו חשש אונס והוא קיים גם כאשר בעלה בעיר.

עוד הבאנו שם את דברי הרדב"ז שהתיר יחוד עם גוי כאשר בעלה בעיר משום :
ותו דאונס לא שכיח מפני אימת מלכות.

מבואר, כי לדעתו היה צריך לאסור יחוד עם גוי גם כאשר בעלה בעיר, אך כיון שאונס אינו שכיח מפני אימת המלכות, אין לאסור יחוד עם גוי כאשר בעלה בעיר.

כן כתב גם בעזר מקודש^[127] :

מה שאין כן במדינות אלו שאין לדון על כל פנים להגויים בבחינת פריצי, כיון שאינן מוחזקים בפריצות בפרהסיא- בזה כיון שיש משפט ביניהם, וכן לגבי בעלה בעיר שלא נתפרש בזה איסור לגבי גוים גם בדברי האחרונים ז"ל, שיש דרכים להקל במקומות שמוחזקים בשמירה בלי פריצות [כוונתו כיון שמענישים את האנס כפי שכתב שיש להם משפט].

לכן אם יש חוק במדינה שמענישים את האנס, גם החיד"א וסיעתו יודו כי יועיל היתר בעלה בעיר גם ליחוד עם גוי וכ"כ הדבר הלכה^[128].

אמנם נראה כי לדעת הלחם סתרים גם במקום שמענישים את האנס יש לאסור, שכן הלחם סתרים השווה דין יחוד עם פרוץ לדין יחוד עם גוי, למרות שבישראל פרוץ אין חשש אונס. מכאן יש ללמוד כי לדעת הלחם סתרים יחוד עם גוי נאסר גם מחמת אונס וגם מחמת פיתוי, וא"כ גם במקום שמענישים את האנס והוסר חשש האונס, עדיין יש לחוש שמה תפתה לו גם כאשר בעלה בעיר.

הדבר הלכה שם הביא את דברי החזו"א^[129] שמשמע מדבריו שדין בעלה בעיר אינו מועיל אפילו במדינה שמענישים בה את האנס, כיון שהגוי בוטח שיאנסנה ותתבייש

(127) סימן כ"ב סעיף ג.

(128) סימן ז סעיף י"ד.

(129) ע"ז סימן ס"ו ס"ק ב.

להתלונן כיון שתרצה להסתיר את קלונה, אך הוסיף כי אם יש ישראל סמוך לה באופן שאם תצעק ישמע אותה ויבוא להצילה, היחוד מותר.

14. היתר בעלה בעיר- ביחוד עם מי שעסקו עם הנשים

הראשונים נחלקו לגבי יחוד עם מי שעסקו עם הנשים, האם דינו חמור משאר אנשים או שמא דווקא בו יש סברא להקל יותר ביחוד.

במשנה^[130] בקידושין איתא:

כל שעסקו עם הנשים לא יתיחד עם הנשים.

פשט המשנה היה קשה לראשונים, שהרי במשנה הקודמת כבר שנינו כי לא יתיחד אדם עם שתי נשים, ומה א"כ החידוש שמי שעסקו עם הנשים לא יתיחד עמן? מכאן מוכח שיש הבדל בין מי שעסקו עם הנשים לבין שאר אנשים.

בראשונים הובאו שתי אפשרויות ביישוב המשנה:

אפשרות א': במי שעסקו עם הנשים יש חומרא יותר מאשר בשאר אנשים והמשנה עוסקת במקרה בו אדם רגיל- מותר לו להתיחד עם נשים, ולמי שעסקו עם הנשים- אסור. הראשונים ההולכים בדרך זו נחלקו מהו אותו מקרה בו אדם רגיל מותר ביחוד ומי שעסקו עם אסור, וישנן בזה שלש דיעות בראשונים:

1. דעת רש"י: יחוד של איש אחד ושלוש או ארבע נשים, מותר בסתם אדם ואסור במי שעסקו עם הנשים

2. דעת תוס' ור"ת: כאשר אשתו עמו- בסתם אדם מותר ובמי שעסקו עם הנשים אסור.

3. דעת הרמב"ן והריטב"א: מותר לאשה להתיחד עם שני אנשים, אך מי שעסקו עם הנשים נחשב פרוץ ולכן אין שייך בו היתר יחוד אשה ושני אנשים.

אפשרות ב': מי שעסקו עם הנשים קל יותר מסתם אדם והיה מקום לומר כי נתיר לו להתיחד עם שתי נשים, למרות שלסתם אדם אסור, ועל כן חידשה המשנה שגם הוא אסור ביחוד עם שתי נשים. כן הסבירו הר"ח, הרמב"ם והשו"ע^[131] וכן הבין הלבוש ברמ"א^[132].

לאור דברים אלה מסתבר כי לשיטת הר"ח וסיעתו, הסוברים כי במי שעסקו עם הנשים יש סברא להקל יותר, ודאי גם בו שייך היתר בעלה בעיר, אולם לפי האפשרות הראשונה הנוקטת כי מי שעסקו עם הנשים חמור יותר, וייתכן שהחמירו בו לגבי דינים

[130] קידושין דף פ"ב ע"א.

[131] אבן העזר סימן כ"ב סעיף ז.

[132] עיין במאמר "אשתו משמרתו" בפרק העוסק במי שעסקו עם הנשים שם הרחבנו.

מסויימים [לרש"י ביחוד עם שלוש נשים, לתוס' כשאשתו עמו], יש מקום לדון מה מקומו של היתר בעלה בעיר במי שעסקו עם הנשים.

החקרי לב התייחס לשאלה זו וכתב^[133] :

וכולהו לגריעות הרוכל ולמי דעסקו עם הנשים אינו אלא משום דקתני מי שעסקו עם הנשים לא יתייחד עמהם והוינן בה: מאי אתא לאשמועינן? תנינא חדא זמנא: לא יתייחד ולא גרע רוכל ולהאי מילתא פליגי בה רבנן מר אמר חדא ומר אמר חדא, וכיון דכן די לנו לומר קולא אחת דיש בשאר אינשי- ברוכל אסור, ולא מחמירנן ביה בכל מילי, אלא לדעת רש"י לענין זה גרעי רוכל מבשאר אינשי, דבהרבה נשים אסור, ולדעת ר"ת גרע רוכל דאין אשתו משמרתו, ולהריטב"א גרע דאפילו כשר חשיב כפרוץ והיינו לדבר הזה דוקא... ועוד ראייה לזה דאי לדברי ר"ת יהבינן ליה חומרי דהיינו דאפילו בכשירים והוא הדין בפתח פתוח לר"ה או בעלה בעיר, וכן שאר הדברים הנאמרים שם. א"כ חידוש גדול הוא בפוסקים ראשונים את אחרונים דלא זכר אפילו אחד מדינים אלו כלל ומוכרח דאין לנו להחמיר ברוכל ולא בדבר אחר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה.

דעתו היא כי גם לסוברים כי מי שעסקו עם הנשים חמור מסתם אדם, אין להחמיר בו ללא גבול, אלא יש לצמצם את החומרא רק לדינים המסויימים שהובאו בראשונים, אך ההיתר של פתח פתוח ובעלה בעיר שייך גם בו.

הוא הוסיף כי אם לדעת הראשונים הסוברים כאפשרות הראשונה [בהסבר מי שעסקו עם הנשים] לא היו קיימים היתרים אלה של בעלה בעיר ופתח פתוח, היה להם להשמיע לנו דין זה בהדיא. מסתימות לשונם יש להסיק שלגבי היתרים של בעלה בעיר ופתח פתוח אין לחלק בין מי שעסקו עם הנשים לבין שאר אדם.

השער יוסף^[134] כתב :

ומסתברא דפריץ שוה לכשר ועסקו עם הנשים.

כיון שכתבנו כי היתר בעלה בעיר תקף גם לגבי יחוד עם פרוץ, א"כ גם ביחוד עם מי שעסקו עם הנשים קיים היתר זה.

אולם יש להעיר על היתר זה שהרי הגמ' כתבה כי אשה אינה יכולה להתייחד עם מי שלבו גס בה אע"פ שבעלה בעיר, וא"כ לכאורה מי שעסקו עם הנשים אשר חומרתו מבוססת על כך שלבו גס בהן, יש לאסור גם בו כאשר בעלה בעיר?

נראה ליישב על פי מה שכתב השער יוסף^[135] במקום אחר לחלק בין לבו גס בה לבין עסקו עם הנשים. הוא התייחס להיתר של פתח פתוח ביחוד עם מי שעסקו עם הנשים.

[133] אבן העזר סימן י"ט.

[134] סימן א סמוך ונראה לד"ה אחרי כן ראיתי.

[135] סוף שער ג.

בתשובתו הביא החיד"א את דברי הרמ"ה^[136] שכתב שבלבו גס בה אסור להתיחד אפילו כשבעלה בעיר ואפילו בפתח פתוח לרה"ר, והיינו שכמו שבלבו גס בה- אין היתר בעלה בעיר קיים, כך גם היתר פתח פתוח אינו קיים במצב זה. על פי דבריו אלה דן החיד"א מה תהיה דעתו של הרמ"ה לגבי יחוד עם מי שעסקו עם הנשים בפ"פ, האם גם בו נאסור כמו במי שלבו גס בה, או שמא דינו קל יותר. כתב ע"ז החיד"א :

מי שעסקו עם הנשים, נהי דגס בהו- מ"מ נראה דאינו גס בהו בסוג זה שכתבו הפוסקים ז"ל, ועל כן נראה דאפשר דמותר לו להתיחד בפ"פ לרה"ל כ"ע כנלקע"ד להלכה.

מבואר בדבריו כי לגבי היתר של פ"פ יש אפשרות לחלק בין מי שלבו גס בה לבין מי שעסקו עם הנשים, וגם הרמ"ה שאוסר יחוד בפ"פ עם מי שלבו גס בה, אפשר שיודה להתיר יחוד עם מי שעסקו עם הנשים בפ"פ. כנראה סברתו היא שכאשר לבו גס בה יש ביניהם יחסי קירבה וידידות ועל כן יש לאסור גם בפ"פ [לדעת הרמ"ה], לעומת זאת במי שעסקו עם הנשים- הקשר הוא קשר של צורך שצריכים לשירותיו, אך אין כאן קשר נפשי.

סברא זו אפשר לומר גם לעניין בעלה בעיר, והיינו שלמרות שאין היתר להתיחד עם מי שעסקו עם הנשים כאשר לבו גס בה, מ"מ לגבי מי שעסקו עם הנשים יש להתיר גם בעסקו עם הנשים^[137].

לגבי מה שכתב החיד"א כי אדם כשר שעסקו עם הנשים שוה דינו לאדם פרוץ, יש להעיר מדברי הרמב"ן^[138] שכתב שמי שעסקו עם הנשים גרוע מפרוץ :

והא דתנן: כל שעסקו עם הנשים לא יתיחד עמהן- אפשר לפרשה אפילו בשני אנשים לפי שהם חשודים על העריות וגריעי מפרוצים סתם, ואפי' בהם אמר רב (פ' ב') אפילו בעשרה נמי לא.

אמנם הריטב"א^[139] שהביא את דברי הרמב"ן כתב שהם שווים ודבריו הובאו בשער יוסף^[140] :

(136) מובא ברבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"א.

(137) אמנם ניתן היה לומר כי החיד"א אמר חילוק זה רק לגבי היתר פתח פתוח, שהוא מרווח יותר, ועל כן שייך לומר כי במי שעסקו עם הנשים קיים היתר זה, אך לגבי היתר בעלה בעיר, ייתכן שגם החיד"א יודה לאסור יחוד במי שעסקו עם הנשים. מאידך יש קצת משמעות מלשון החיד"א שדבריו נאמרו גם לגבי היתר בעלה בעיר, שהרי בלשון הרמ"ה איתא לאסור במי שלבו גס בו גם לגבי פתח פתוח וגם לגבי בעלה בעיר, ומשמע שדברי החיד"א שחילק בין מי שלבו גס בה לבין מי שעסקו עם הנשים, מתייחס לשני המצבים המוזכרים בדברי הרמ"ה, והא דהזכיר החיד"א דווקא היתר של פתח פתוח- הוא משום שהנושא בו עוסק בשאלה שם הוא היתר פ"פ במי שעסקו עם הנשים.

(138) מסכת קידושין דף פב עמוד א.

(139) מסכת קידושין דף פ עמוד ב וכנראה זו כוונת הר"ן על הרי"ף סוף קידושין ד"ה לא יתיחד בשם ואחרים פירשו לפי הגהות דרך תמים המובא בהגהות וציונים על ש"ס בהוצאת עוז והדר וכ"כ גם בשער יוסף סימן א.

(140) תחילת סימן א.

ואיכא למימר דסיפא אתאן לכשרים דקיימא לן דאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים בכשרים כדמפרש בגמרא, אבל אם עסקו עם הנשים-ה"ל כפריצים ואין אשה אחת ולא הרבה מתייחדין עמהן אע"פ שהם שנים, וכן פירש רבינו הגדול ז"ל.

לעומת דברי החיד"א הסובר כי היתר בעלה בעיר מועיל גם במי שעסקו עם הנשים, ישנם אחרונים הסוברים להחמיר במי שעסקו עם הנשים גם כשבעלה בעיר. התאווה לעינים^[141] התיחס לשאלת הראשונים שהובאה לעיל לגבי חידושה של המשנה לאסור למי שעסקו עם הנשים^[142] להתיחד עם הנשים. ביישוב קושיא זו כתב התאווה לעינים כי המשנה באה להשמיענו שאפילו אם בעלה של האשה המתייחדת בעיר, אסור למי שעסקו עם הנשים להתיחד עמה. היינו שהיתר בעלה בעיר אינו תקף במי שעסקו עם הנשים. הדבר הלכה^[143] כתב שהתאווה לעינים נאמן כאן לשיטתו^[144] שהיתר בעלה בעיר אינו מועיל עם פרוץ.

גם הרד"ל בהגהותיו^[145] העמיד את המשנה במצב בו בעלה בעיר והסביר כי החידוש במשנה הוא שהיתר זה אינו קיים במי שעסקו עם הנשים. ההו"א של המשנה היתה כי האשה אינה חוששת לזנות עם מי שעסקו עם הנשים למרות שבעלה בעיר, משום שהיא משערת שגם אם ימצאנה בעלה עם הרוכל- הוא לא יחשוד שזינתה עמו שכן יש לה אמתלא שהרי מלאכתו עם הנשים, אלא שלכאורה יש צד לומר כי האשה לא תזנה מחשש שמא בעלה יבוא בשעת הרגל דבר ולזה לא תועיל לה העובדה שזינתה עם מי שעסקו עם הנשים? אך הרד"ל מסביר כי לזה לא חיישינן כיון שהאשה משערת שהיא תשמע את קול רגלי בעלה בשעת ביאתו ויפרשו זה מזה. [דבריו כאן בהסבר החומרא במי שעסקו עם הנשים תואמים את סברת החכמת אדם שהבאנו לעיל^[146] אולם כבר דחינו את דבריו מדיוק לשון האור זרוע].

ההסבר של התאווה לעינים והרד"ל במשנה אינו מובא באף אחד מהראשונים. הראשונים ניסו להעמיד את המשנה באוקימתות שונות אך אף אחד מהם לא חשב על התירוץ הפשוט הזה – שלמי שעסקו עם הנשים אסור להתיחד עם אשה שבעלה בעיר, מכאן יש ללמוד שלראשונים היה פשוט שהיתר בעלה בעיר תקף גם ביחוד עם מי שעסקו עם הנשים.

הדבר הלכה כתב :

אפילו מי שעסקו עם הנשים מותר להתיחד עם אשה שבעלה בעיר, וי"א דלא מהני בעלה בעיר לזה שעסקו עם הנשים.

[141] לר"ש אלגאזי סימן על קידושין דף פ"ב ע"א של"ב.

[142] קידושין דף פ"ב ע"א.

[143] סימן ז ס"ק ח.

[144] הבאנו דבריו לעיל בדין היתר בעלה בעיר עם פרוץ.

[145] על תוס' ד"ה לא יתיחד עם הנשים בקידושין דף פ"ב ע"א.

[146] בפרק גדר היתר בעלה בעיר.

בדעת האוסרים ציין הדבר הלכה את התאווה לעינים ואת הרד"ל.

לדעתי נראה שהיתר בעלה בעיר תקף גם ביחוד עם מי שעסקו עם הנשים, שכן דעת דעת הר"ח, הרמב"ם והשו"ע^[147] היא כי מי שעסקו עם הנשים אינו חמור מאדם כשר רגיל, וגם בו מועיל היתר בעלה בעיר, וכן הבין הלבוש ברמ"א^[148]. בנוסף לכך כתבנו לעיל כי בפרוץ-מועיל היתר של בעלה בעיר כיון שכך נראה מלשון הרמב"ם, השו"ע, הרמ"א והרדב"ז להתיר, ולדעת רוב הפוסקים מי שעסקו עם הנשים אינו גרוע מפרוץ. ועוד, שמן הראשונים נראה שלא סברו כתירוצם של התאווה לעינים והרד"ל.

דבר זה שכיח ברופא שנשים הולכות אליו והוא בודק אותן כשאין אפשרות לפתוח את חדרו מבחוץ. כמו כן מצוי הדבר בראש מדרשה לבנות אשר לומדות בו נשים נשואות שבעליהן בעיר, ולעיתים הן מנהלות שיחה עם ראש המדרשה אפילו בחדר נעול.

15. זאת תורת העולה

1. לאשה שבעלה בעיר מותר להתיחד לכתחילה במקום הראוי ליחוד, כגון חדר סגור או נעול ואפילו בלילה. כן היא דעת רוב הראשונים והפוסקים ובתוכם רמב"ם, טור ושו"ע.
2. רש"י אסר מדרבנן להתיחד גם כאשר בעלה בעיר. הרוצה להחמיר כמותו או שרוצה להיות צנוע ולהתרחק מן הכיעור כדברי היד רמ"ה- יחמיר לעצמו.
3. מרוב הראשונים נראה כי היתר בעלה בעיר מבוסס על כך שהאשה תחשוש לזנות כי יראה מבעלה, אך יש ראשונים שמשמע מהם כי האיש חושש לזנות עמה מחשש שמא יבוא בעלה פתאום.
4. מהראשונים נראה כי החשש הוא שמא הבעל יבוא בשעת הזנות, אך החכמת אדם הבין שהאשה חוששת לזנות כאשר בעלה בעיר מחשש שבעלה ימצא אותה מתיחדת [ולא מחשש שימצא שמזנה].
5. לפי זה כתב החכמת אדם כי כאשר בעלה נתן לה רשות לדבר ביחוד עם איש פלוני או שיוודע שהולכת לביתו של אדם פלוני אין היתר בעלה בעיר מועיל. גם החפץ חיים בנדחי ישראל פסק כחכמת אדם, אך הרדב"ז התיר יחוד במקרה כזה. למעשה הדבר הלכה^[149] הביא מחלוקת בדין זה, והאג"מ התיר.
6. לשיטת החכמת אדם אם אשה מזמינה בעל מלאכה לביתה בידיעת בעלה, הרי גם כשבעלה בעיר אסורה להתיחד, שכיון שבעלה נתן רשות הוא לא יחשוד אם ימצאנה עמו בבית ולכן אינה חוששת.
7. לדעתנו במקרים אלה היחוד מותר, ולא כדעת הבינת אדם.

[147] אבן העזר סימן כ"ב סעיף ז.

[148] עיין במאמר "אשתו משמרתו" בפרק העוסק במי שעסקו עם הנשים שם הרחבנו.

[149] פרק ז סעיף ג.

- בהסבר טעם ההיתר של בעלה בעיר ובגבולותיו ישנן כמה אפשרויות.
8. אפשרות א': האשה חוששת שמא יבוא הבעל פתאום וימצא שזינתה. כן משמע מפשט לשון הראשונים [רש"י, ר"ן, יד רמ"ה, ר"י מלוניל ונימוקי יוסף].
9. לפי הבנה זו יש ללמוד את גבולות ההיתר מהלכות יחוד של גוי עם יין. בהלכות יין נסך נפסק כי כאשר הישראל משאיר את הגוי לבדו עם היין אין לחוש שמא יבוא לנסך את היין אם חושש שמא הישראל יבוא פתאום, אולם כאשר יודע שאין חשש שהישראל יבוא פתאום- היין נאסר כי ייתכן שניסך, שכן אינו חושש מהישראל. המצב בו הגוי חושש שמא הישראל יבוא הוא רק אם הישראל הלך למקום קרוב שאין לו צורך להתעכב שם, אבל אם הלך למקום רחוק, או שהוא במקום רחוק אך עסוק בעניינים אחרים [בית המרחץ, בית כנסת וכדומה], הגוי אינו חושש שמא הישראל יופיע פתאום ויש לחוש לניסוך היין.
10. אם נשליך גדר זה על דיני יחוד, הרי שבעלה בעיר יועיל דווקא כאשר הוא במקום קרוב ויש לחוש שמא יבוא כל רגע, כי הוא אינו עוסק בעניין הטעון עיכוב.
11. אפשרות ב': הרמב"ם כתב שאימת בעלה עליה אך לא סיים "סברה דלמא אתי". לכן יש לפרש את דבריו בארבעה אופנים:

- א. היתר בעלה בעיר מבוסס על החשש שמא בעלה יבוא פתאום. גדרי ההיתר בבעלה בעיר הם כגדרי ההיתר של יין נסך – שרק אם בעלה במקום קרוב ואינו מתעסק בעניין הדורש עיסוק ממושך היחוד מותר – כדעת שאר הראשונים.
- ב. היתר בעלה בעיר מבוסס על החשש שמא יבוא פתאום. אולם בבעלה בעיר אנו מקילים יותר וגם אם הבעל פנה לעיסוק ממושך היא חוששת שהוא יבוא, כל שהדבר תלוי ברצונו. רק כאשר הוא אינו יודע היכן אשתו, והמציאות שהוא יופיע פתאום אינה תלויה רק בו-אז האשה אינה חוששת לזנות ויחוד אסור.
- ג. היתר בעלה בעיר מבוסס על פחד לא רציונאלי של האשה מבעלה שנמצא בעיר, גם אם הסבירות שהוא יבוא- רחוקה. חשש זה קיים כל עוד יש לבעל אפשרות כלשהי להופיע פתאום.
- ד. היתר בעלה בעיר מבוסס על פחד לא רציונאלי של האשה מבעלה שנמצא בעיר. פחד זה קיים בכל מצב בו בעלה בעיר, גם אם אין לו כל אפשרות להופיע פתאום.

לדעתנו נראה כאפשרות השנייה שכתבנו בדעת הרמב"ם.

12. במקרים הבאים תהיה נ"מ בין האפשרויות השונות:

- א. במקרה שהבעל בעיר ואינו יודע היכן האשה. לדעת רוב הראשונים אסור, וכן הוא לדעת הרמב"ם לפי אפשרויות א, ב, ואילו לפי אפשרויות ג, ד ברמב"ם מותר.

הדבר הלכה^[150] כתב י"א שאסור^[151] וי"א שמותר^[152]. החכמת אדם פסק שאסור, והסכים עמו החפץ חיים בנדחי ישראל, מאידך האג"מ התיר. הדבר הלכה סיים כי שמע בשם החזו"א שהקל כדעה זו, ולדעתנו היחוד אסור.

למחלוקת זו השלכות רבות, כגון אשה שהולכת לבית שכנים הגרים באותו רחוב, שכונה, ישוב, וכן באשה שהולכת לרופא באותה שכונה או באותו הישוב בלי שבעלה יודע שהלכה אליו.

ב. כאשר בעלה הולך בתוך העיר למקומות שיכול לחזור תוך זמן קצר אך דרכו להתעכב שם, כגון לבית הכנסת או לעבודה. הדבר הלכה כתב^[153] כי י"א^[154] שאסור וי"א^[155] שמותר וסיים ששמע שהחזו"א פסק להתיר. כתבנו כי לדעתנו משמעות לשון הרמב"ם שמתיר במקרה זה כאפשרות ב' שכתבנו ברמב"ם [וגם פשוט שכן הוא לפי אפשרות ג, ד].

ג. כאשר בעלה בבית האסורים בעיר כך שוודאי אינו יכול להגיע, מצב זה אסור לכל האפשרויות למעט אפשרות אחרונה שתתיר גם במקרה זה. מפשט הסוגיא בסוטה נראה שבמצב זה היחוד אסור וכך נראה מהתוס' שאנץ, ואילו משו"ת רע"א נראה שהתיר. האג"מ סובר שהטעם להיתר בעלה בעיר הוא שמפחדת שמא בעלה יבוא וימצא שהתיחדה עם אחר. לכן מסיק כי אם הבעל חבוש בבית האסורים אינה מפחדת שמא יבוא ולכן היחוד אסור. הדבר הלכה^[156] כתב שמקרה זה צ"ע.

ד. כאשר בעלה שוכב בבית חולים ואינו יכול ללכת, הדבר מקביל לסעיף הקודם.

ה. כבר כתבנו כי לדעתנו נראה שדעת הרמב"ם והשו"ע היא כאפשרות ב' בהסבר הרמב"ם, ועל כן וודאי במקרה שהבעל בבית האסורים או שוכב בבית חולים בלי יכולת לזוז אין ההיתר של בעלה בעיר. לדעתנו נראה שכן סובר גם החיד"א.

ו. כאשר הבעל בקצה אותה העיר ואין לו אפשרות לבוא בזמן קרוב- העזר מקודש כתב שייטכן שאפילו בעיר גדולה כאנטוכיא מותר וכן נראית דעת החזו"א^[157] למסקנא, כפי שכתבנו לעיל שהתיר להתיחד כאשר בעלה בעיר גדולה אפילו כת"א.

ז. האג"מ לעומת זאת כתב כי בעיר גדולה כניו יורק, כשידוע שהבעל נמצא בקצה העיר וזמן ההגעה שלו עד לביתו הוא רב- אין ההיתר של בעלה בעיר. כך נראה לנו למעשה, אולם כל זה רק באופן שהאשה ווידאה בטלפון שהבעל במקום שאין לו שום אפשרות מעשית להגיע.

(150) פרק ז סעיף ב.

(151) כסא אליהו, מאורי אור, נתיבות לשבת, חכמת אדם, פ"ת.

(152) ידי אליהו, חיד"א, משמעות התוס' שאנץ.

(153) פרק ז סעיף ד.

(154) כסא אליהו, מאורי אור, אפי זוטא.

(155) ידי אליהו, חיד"א, משמעות התוס' שאנץ.

(156) פרק ז סעיף י"א.

(157) מובא בדבר הלכה פרק ז סעיף י"א.

13. הגדרת עיר - לדעת הסוברים כי היתר בעלה בעיר מבוסס על החשש שמא יבוא פתאום, מה שאמרו בגמ' "עיר" זה לאו דווקא וכל שהבעל במקום שיש לו אפשרות להגיע ועלול לבוא [לאפשרות א'] או שלמרות שאין זה מסתבר שיבוא - מ"מ הדבר תלוי ברצונו ויכול לבוא פתאום [לאפשרות ב'] - היחוד מותר בין אם זה באותה העיר ובין אם זה בעיר אחרת. מאידך, כאשר הבעל בריחוק מקום ואין לו אפשרות להגיע - היחוד אסור בכל מצב [בין באותה העיר ובין בעיר אחרת], וכך נראה לנו.

14. לסוברים כי היתר בעל בעיר מבוסס על חשש לא רצינונאלי של האשה, יש להבין מהי הגדרת עיר. הדבר הלכה^[158] כתב בשם החזו"א :

לענין עיר גדולה מאד וכן לענין שתי עיירות סמוכות זו לזו עד כמה מחשב בעלה בעיר - לא מצאתי מבואר בפוסקים, ובשם מרן החזו"א אמרו שהורה בשנת תשי"ג שכל תל אביב ואף שכונותיה הרחוקות נחשב בכלה בעלה בעיר, ולענין ת"א ורמת גן פסק אז דהוי כעיר אחרת וכש"כ פ"ת ות"א דהווי כב' עיירות.

נראה מדבריו שהגדרת עיר היא ההגדרה המוניציפלית. הדברים קשים מסברא כיון שהיום כל הגוש של ערי ב"ב - ר"ג - גבעתיים - ת"א ועוד - הוא מחובר והמציאות היא שאותו רחוב מצד אחד הוא ב"ב ומצד שני ר"ג, או צד אחד ר"ג ומצד שני גבעתיים [ואם זכרוני אינו מטעני, המציאות בחלק מהמקומות היתה כזו גם בתשי"ג, עת שהדברים הנ"ל נכתבו ע"י החזו"א] וודאי שכונותיה הרחוקות של ת"א היו רחוקות יותר מצידה השני, מאשר מקומות מסויימים בת"א שנשקו לגבעתיים.

15. היתר בעלה בעיר אינו קיים כאשר מתיחדת עם אדם שלבו גס בה. בטעם האיסור נראה מהאור זרוע שכיון שמרגישה קירבה למתיחד - תזנה עמו למרות שבעלה בעיר.

16. הרמב"ם כותב: ואם היה זה גס בה "כגון שגדלה עמו או שהיתה קרובתו" לא יתיחד עמה אע"פ שבעלה בעיר.

17. דוגמא לדברי הרמב"ם שכתב "כגון שגדלה עמו" היא ילדים מאומצים. לדעות הסוברות כי יש איסור יחוד עם ילדים מאומצים^[159], בן מאומץ אינו יכול להתיחד עם אמו המאמצת גם אם בעלה, הלא הוא אביו המאמץ - בעיר^[160].

18. כתוצאה מדברי הרמב"ם נחלקו אחרונים בדין יחוד עם מלמד או מלמדת שאחד ההורים מביא אליה או מביאה אליו את הילדים מדי יום ונוצרים קשרים אישיים. האם הדבר נחשב ללבו גס בה ואין מועיל היתר בעלה בעיר או לא. הדבר הלכה הביא שתי דיעות בדין זה ולא הכריע.

19. דעת הערוך השולחן כי אם יש לאיש ואשה נשואה היכרות תדירה בענייני מסחר - גם מקרה זה נחשב ללבו גס בה ואין מועיל היתר של בעלה בעיר.

(158) סימן ז סעיף כ"א.

(159) עיין מה שכתב הציץ אליעזר חלק ו סימן מ פרק כ"ב, וחלק ז סימנים מ"ד ומ"ה, דברי יציב אבן העזר סימן מ"ו, אוצר הפוסקים סוף כרך ט עמוד ק"ל ועמוד קל"ב.

(160) דבר הלכה סימן ז סעיף כ.

20. הברכי יוסף סובר כי מקרה של מלמד ומלמדת נחשב ללבו גס בה. על פי זה כתב כי אשה שיש לה משרת קבוע, וכנראה גם להפך: איש שיש לו משרתת קבועה- נחשב ללבו גס בה ואין מועיל היתר בעלה בעיר.
21. לדעתנו ניתן להקל במקרים אלה ולסמוך מעיקר הדין על היתר בעלה בעיר גם במקרים של מלמד או מלמדת ומשרת, וכ"ש כאשר יש יחסי מסחר.
22. לעיתים, כתוצאה מיחסי עבודה ישנה מערכת יחסים קרובה מאד [כגון מזכירה אישית, מנהלת לשכה, נהג אישי, צוותי מחקר או פיתוח העובדים ביחד]. הרבה פעמים אנשים אלה נמצאים יחד בשעות העבודה יותר זמן מאשר נמצאים עם בן או בת זוגם. במציאות זו ראשית כל החכם עיניו בראשו וישתדל לא להגיע למערכת יחסים כזו. אך אם היא קיימת, לדעתי נחשב הדבר ללבו גס בה ואסור להתייחד גם אם בעלה בעיר.
23. היתר בעלה בעיר מועיל גם עם פרוץ וגם עם אשה פרוצה. בהגדרת "פרוץ" הרחבנו במאמר "מספר המתייחדים עם אשה אחת", רק נציין כי החזו"א^[161] כתב:
- המתגדלים על דעות כפרניות ואינם בדרכי הציבור הישראלי הם בכלל מוחזקים בפריצות עריות.
- לפי מה שכתבנו, אשה רשאית להתייחד עם איש הנקרא בלשוננו "חילוני" אם בעלה בעיר למרות שהוא נחשב פרוץ, וכך הדין במקרה הפוך: איש רשאי להתייחד עם אשה חילונית כשבעלה בעיר.
24. יחוד עם גוי כשבעלה בעיר אסור לרוב הפוסקים, מחשש שמא יאנוס אותה ולא תוכל להתנגד לו.
25. אם יש חוק במדינה שמענישים את האנס, להרבה פוסקים יועיל היתר בעלה בעיר גם ליחוד עם גוי. כ"כ הדבר הלכה^[162] אך הביא שם את דברי החזו"א^[163] שמשמעות דבריו שדין בעלה בעיר אינו מועיל אפילו במדינה שמענישים את האנס, כיון שהגוי בוטח שאם יאנסנה תתבייש להתלונן כיון שתרצה להסתיר את קלונה, והוסיף כי אם יש ישראל סמוך לה שיכולה לצעוק ויצילו אותה- מותר היחוד.
26. היתר בעלה בעיר מועיל גם כאשר הבעל סומא.
27. היתר בעלה בעיר עם מי שעסקיו עם הנשים, כגון רופא או ראש מדרשה- הדבר הלכה הביא דיעה ראשונה המתרת והביא כי י"א שאסור [התאוה לעינים והרד"ל].
28. לדעתנו הדבר מותר כיון שהרמב"ם והשו"ע [וכן משמע מהרמ"א] פסקו שאדם שעיסוקו עם הנשים אינו חמור יותר מסתם אדם כשר, וגם החולקים- רובם סוברים כי הוא אינו חמור מפרוץ, שם כתבנו ג"כ להקל כאשר בעלה בעיר, ועוד, שהמקור עליו

161) קובץ איגרות ח"ב אגרת קנ"ט מתוך תשובה להלכה.

162) סימן ז סעיף י"ד.

163) ע"ז סימן ס"ו ס"ק ב.

מסתמכים אחרונים אלה- הוסבר ע"י הראשונים באופן אחר, ונמצא שאין מקור לחומרא זו.